

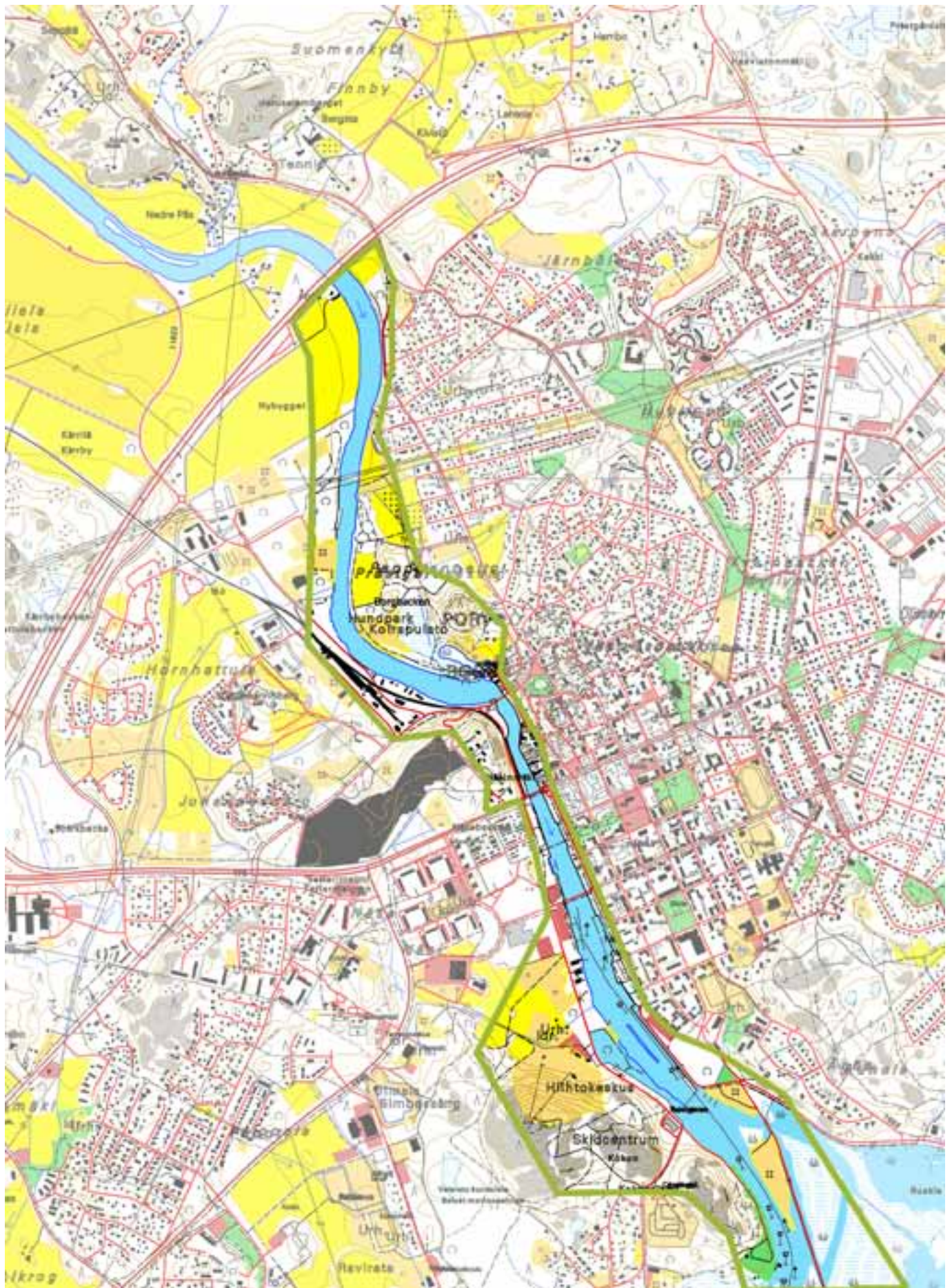


Porvoonjoki -
kaupungin rannat

maisema

arvot

tulevaisuus?



Tarkastelualueen rajaus peruskartalla
1/20 000

Tässä selvityksessä on tarkasteltu Porvoonjoen ja sen rantojen maisemaa. Selvitys on tehty moottoritien ja Kokkonniemen väliseltä alueelta, kummaltakin rannalta käsin tarkastellen. Maastohavaintojen lisäksi työssä on käytetty historiallisia karttoja, vanhoja valokuvia ja ilmakuvia, sekä kirjallisia lähteitä

Työ on tehty Porvoon kaupunkisuunnitteluosastolla syksyllä 2011. Selvitys on tehty rannan kaavatöiden taustamateriaaliksi. Tavoitteena on että kaavoituksessa voidaan paremmin huomioida kaupunkialueen jokimaisema kokonaisuutena ja löytää ne paikat, joiden kehittämiseen ja eheyttämiseen kaavoituksella voidaan vaikuttaa. Varsinaisia toimenpiteitä ei ole esitetty, sillä ne tulevat esiin kaavoissa ja viherympäristöjen hoito- ja käyttösuunnitelmissa.

Tarkasteltava alue on monissa eri selvityksissä luokiteltu arvokkaaksi ympäristöksi. Pohjoisessa alue on osa valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta, Linnamäet, Vanha Porvoo, empire-kaupunki, Näsinmäki ja rautatieasema kuuluvat valtakunnallisesti arvokkaisiin rakennettuihin ympäristöihin. Linnamäet ja Vanha Porvoo ovat muinaisjäännösalueita. Lisäksi alueella on yksittäisiä muinaisjäännöksiä. Suuri osa pohjoisesta ja lännenpuoleisesta alueesta on maakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä. Myös niillä alueilla, jotka eivät sisälly näihin inventointeihin, on merkittäviä historiallisia arvoja. Suurin osa tarkastelualueesta kuuluu Porvoon kansalliseen kaupunkipuistoon.

Maisema on ympäristökokonaisuus, joka on geomorfologisen, ekologisen ja kulttuurihistoriallisen kehityksen tulos. Maisema on havaittavissa ja siinä tapahtuva muutos on jatkuvaa. Muutoksen ymmärtäminen, maiseman historiaa selvittämällä, sen arvoja analysoimalla ja vertailemalla antaa lähtökohtia maiseman suojelun, hoidon ja kehittämisen suunnitteluun. Jokaisen paikan nykytila ja historia edellyttävät tulkintaa siitä, millaisia uusia elementtejä ja toimenpiteitä paikkaan voidaan sovittaa. Mitä arvoa maiseman historialla ja sen kadonneilla piirteillä on kun muutos on väistämätön? Maiseman kulttuurihistoriallinen arvo on sen kertomassa tarinassa, jota voimme lukea, jos osaamme ja pystymme. Kulttuurimaisemaa voidaan tarkastella historiallisena dokumenttina tai kulttuurisena viestinä. Kulttuurin avulla ihmiset ylläpitävät suhdetta omaan menneisyyteensä ja rakentavat omaa identiteettiään. Säilynyt ympäristö antaa mahdollisuuden historian analysointiin ja tulkintaan.

Maiseman muutos

Ennen 1800-luvun puoliväliä kaupunkirakentamiseen kuuluvaa rantavyöhykettä oli Vanhan Porvoon ja empire-kaupungin kohdalla joen itäranalla. Suurin osa muista ranta-alueista oli peltoa, niittyä tai laidunmaata. Joen länsipuolella Sikosaaren, Kokonmäen, Peippolan, Näsin ja Johannesbergin ja joen itäpuolella Suomenkylän, Linnamäkien, Vanhan Porvoon ja Joonaanmäen selänteet muodostivat rajat avoimelle maisematilalle.

1800-luvun lopulla jokimaisemaa rupesivat itä-rannan puolella reunustamaan sahateollisuuden rakennukset ja varastoalueet. Vähitellen kaupunkirakenne laajeni peltöjen ja niittyjen alueelle sekä selänteiden reunoille.

Pieneksi käyneet viljelyalueet ja niityt umpeutuivat maatalouden koneellistumisen voimistuttua ja laidunnuksen loputtua, tai niiden reuna-alueet valtasi asutuksen ja avoimen alueen välinen puusto. Viimeisiä avoimia peltoalueita on moottoritien eteläpuolella oleva Kiialan kartanon peltoihin kuuluva alue, jonka moottoritie erottaa muusta viljelymaisemasta. Lisäksi Linnamäkien ympäristössä on pieniä maisemapeltoja. Tällaisia peltotilkkuja on säilynyt myös Kokonmäen reunalla.

Länsirannalla teollisuuden hiipuminen ja vähittäinen poistuminen jätti jälkeensä vähitellen metsittyviä alueita, joille on 2000-luvulla alettu kaavoittamaan ja rakentamaan uutta kaupunkia.

Jokimaiseman kannalta suurimpia muutoksia on ollut avoimien viljely- ja niittyalueiden ottaminen teollisuuskäyttöön, jolloin syntyi huomattavasti kaupunkikuvaan vaikuttavaa rantarakentamista.

Toinen merkittävä muutos on ollut siltojen määrän lisääminen. Voimakkaiden maastonmuotojen ansiosta metsäiset selännealueet ovat säilyttäneet tärkeän asemansa suurmaiseman merkkipesteinä kaupunkirakenteen kasvusta huolimatta.

Joan asema osana kaupunkirakennetta on myös merkittävästi muuttunut 1800-luvulta nykypäivään tultaessa. Aiemmin joki palveli merkittävänä tavaroiden ja ihmisten kulkuväylänä. Nykypäivänä rannoilta käsin tapahtuva virkistys ja joen esteettisen merkityksen on tärkein jokimiljöön kehittämistä määrittelevä tekijä. Veneily on muuttunut lähes tyystin huvimatkaluiksi, jossa rannan palveluita käyttävät kaupungin asukkaat ja matkailijat teollisuuden ja kaupan logistiikan sijaan. Porvoonjoen vedenlaadun heikkouden vuoksi vedessä uiminen ei ole kovinkaan suosittua, eikä siihen tarkastelualueella ole mahdollisuuksia.

tarkastelualue

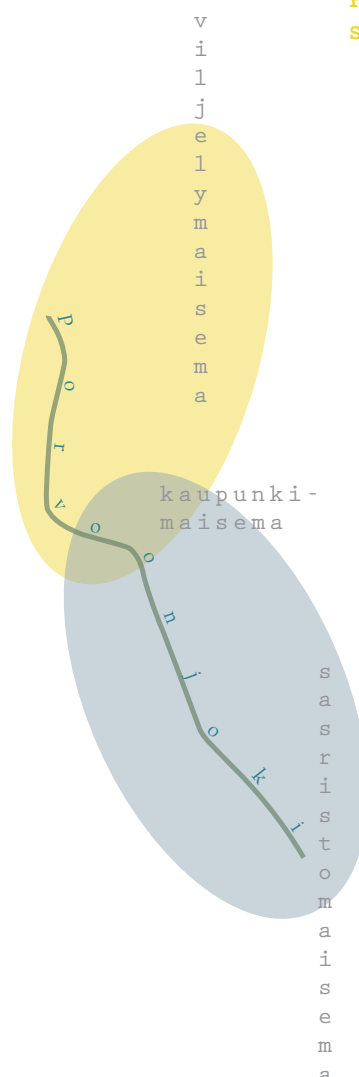
- solmukohta suurmaisemassa
- kansallismaisema
- arvokkaita luontokohteita
- pitkä ja rikas historia
- valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Porvoonjokilaakson valtakunnallisesti arvokas maisema-alue
(Ympäristöministeriö)

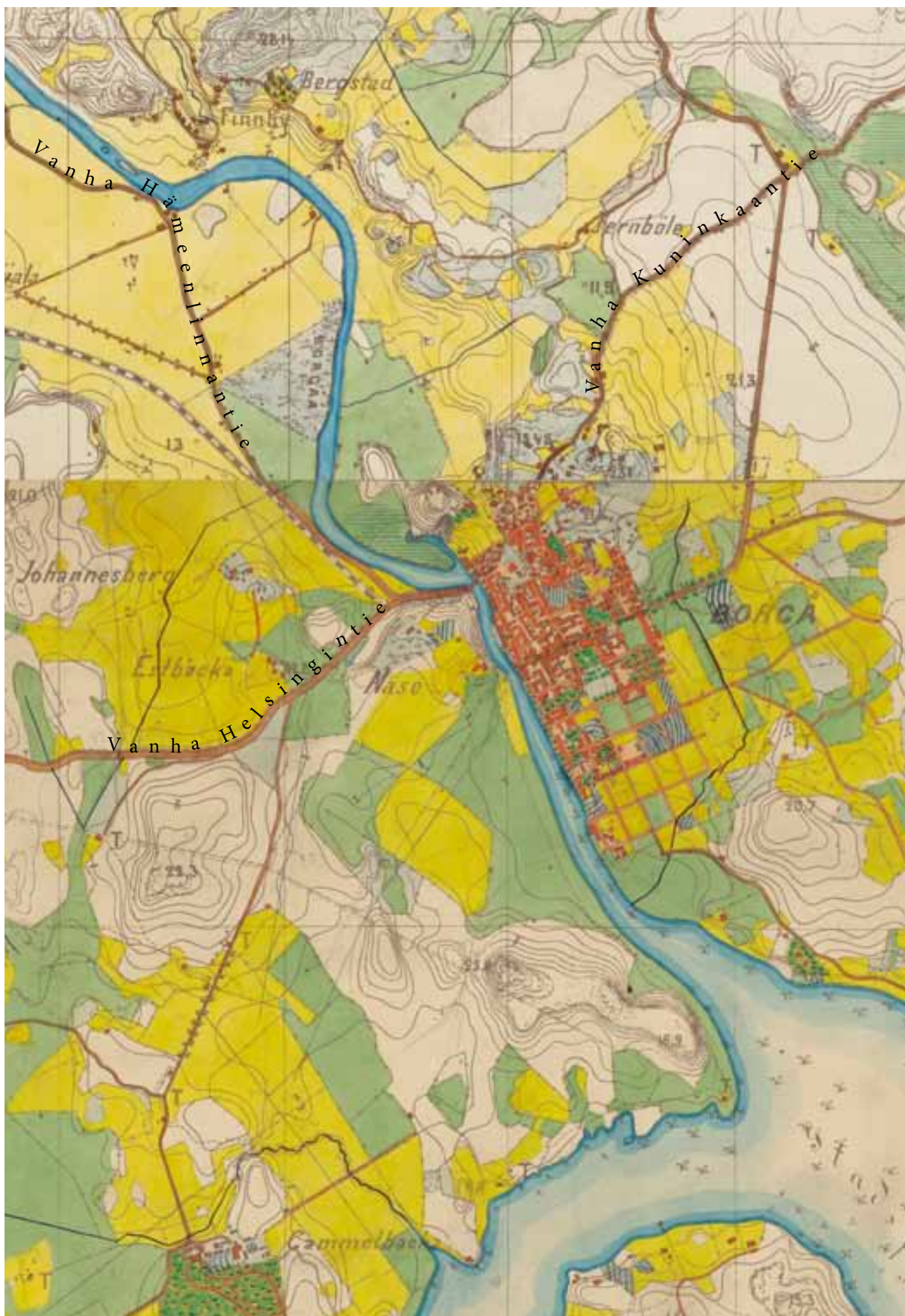
Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö
(Museovirasto)

Maakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö
(Uudenmaan liitto)

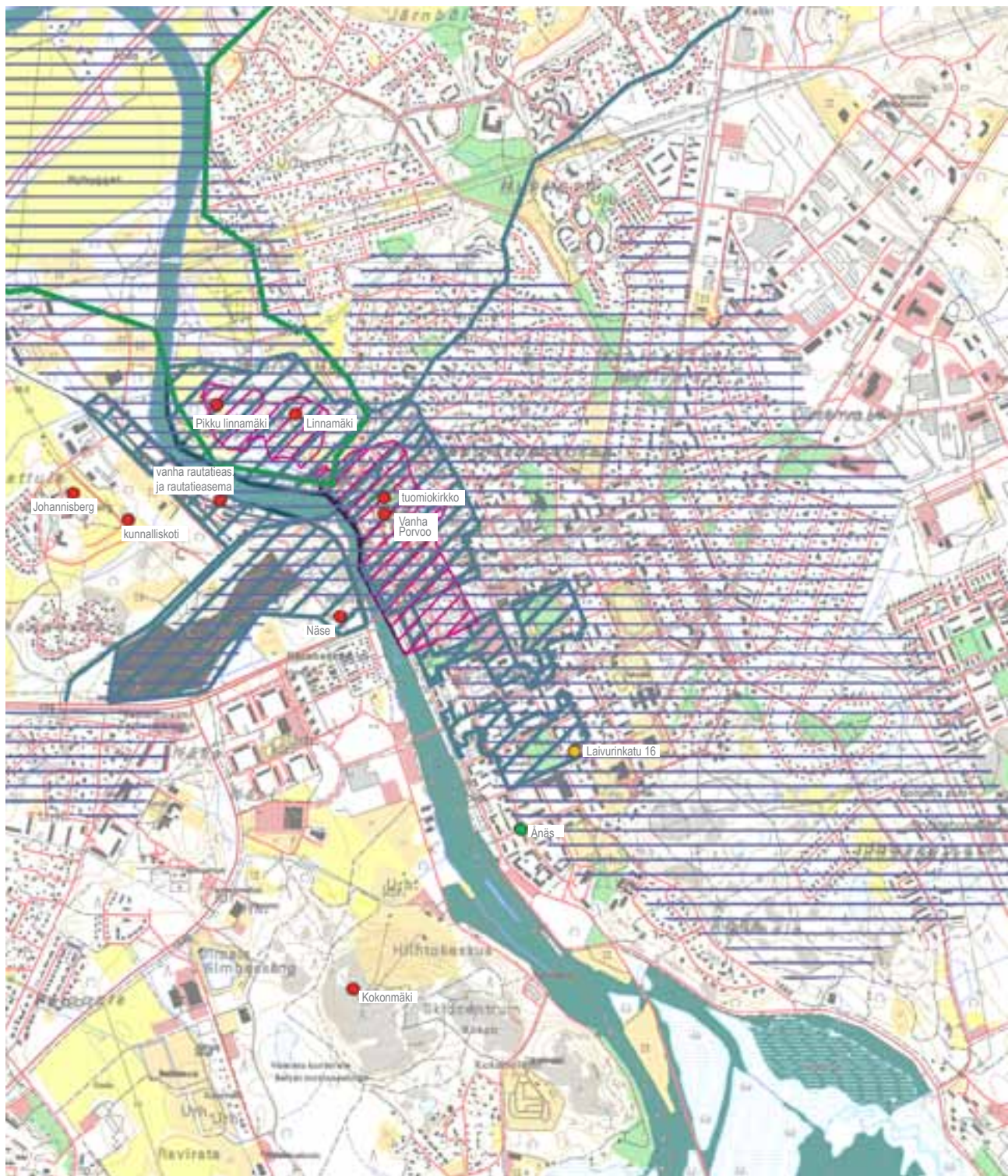
Kansallinen kaupunkipuisto



Tarkastelualue on arvoltaan monen eri tahon toimesta. Erilaiset maisematyypit kohtaavat alueella.



Yhdistelmä vuoden 1873 mittaukseen perustuvista senaattikartoista. Uudenmaan lääniä, Helsingin kihlakuntaa Virtaala ja Porvoo 1/20 000.
Lähde: Kansallisarkiston digitaalinen kartta-arkisto www.narc.fi



Kartta alueen sisältämistä valtakunnallisista arvoista 1/20 000

Lähteet:
kulttuuriymparisto.nba.fi
Uudenmaan liitto

- | | |
|---|--|
|  | muinaisjäännösalue |
|  | muinaisjäännös, irtolöytö |
|  | kiinteä muinaisjäännös |
|  | mahdollinen muinaisjäännös |
|  | valtakunnallisesti merkittävä rakennettu ympäristö (RKY) |
|  | valtakunnallisesti arvokas maisema-alue |
|  | maakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö |

Viereisen sivun kartta on analyysi tarkastelualueen tilallisuudesta. Vanhan sillan pohjoispuolella rantaviivaa seuraileva puu- ja pensasvyöhyke muodostaa joelle voimakkaan reunan. Tärkeitä näkömääpaikkoja, joissa joki on mukana, on vain vähän. Maiseman haltuunottoaikat ovat pisteitä, joissa katselija pystyy näkemään merkittävät maiseman, näkemään jonkun maamerkin tai useamman ja hahmottamaan niiden välistä etäisyyttä sekä omaa sijaintiaan suhteessa kaupunkiin.

Vanhan sillan ja Mannerheiminkadun sillan välillä reuna muodostuu joen itäpuolella Vanhan kaupungin rakennuksista ja länsipuolella Näsinmäen puistometsästä. Puistometsä on kuitenkin alikasvoksen poiston myötä avartunut siten että näkymiä on lähes kaikkialta puiston poluilta. Näsin kivellä on tärkeä katselupaikka, josta näkymä on kuitenkin osittain sulkeutunut.

Joen länsirannalla Mannerheiminkadun sillasta etelään kävelysillalle saakka jokitalan reuna muodostuu modernista puukaupunkialueesta ja sen eteen rakennetusta puistovyöhykkeestä. Kävelysillan ja Aleksanterinkadun sillan välillä länsiranta alkaa vasta hahmottua. Kaava sallii rantarakentamisen, mutta jättää rantaan tilaa kevyenliikenteen reitille. Aleksanterinkadun sillan eteläpuolella Taidetehdas ja Kampus näkyvät selvästi jokimaisemassa, samoin Kokonmäen laskettelurinteet. Ainoat rannassa säilyneet teollisuusrakennukset ovat kaksi Wileniuksen puuvenetelakan hallia rannassa. Kokonmäen kohdalta alkava, mäen ja joen välissä oleva lehtipuusto muodostaa rajan jokimaisemalle aina Kokkonniemen puistoon saakka.

Empire-Porvoon rantaa hallitsevat Jokikadun varrella olevat ja vanhalle kalatorille työntyvät ke-säravintolat terasseineen. Puistoistutukset jäävät ravintoloiden ja rakennusten väliin. Aleksanterinkadusta etelään empirekaupungin puolella ran-

tareitti saa enemmän tilaa. Jokikadun suuntaiset puuistutukset ja rakennukset muodostavat reunan joelle aina Suistopuistoon saakka.

Tärkeimpiä solmukohtia ovat sillat. Ne ovat myös maiseman haltuunottoaikoja. Maamerkkejä jokimaisemassa ovat tietenkin itse joki, Linnamäki, kirkko, sillat, vanhankaupungin ranta-aitat, Kokonmäki, Wileniuksen telakka-alue, Porvoon portin kerrostalot Näsissä, Taidetehdas, Näsin kartano, Honkala, vanha rautatieaseman miljöö, Hornhattulan sahan vanha teollisuusrakennus sekä moottoritie.

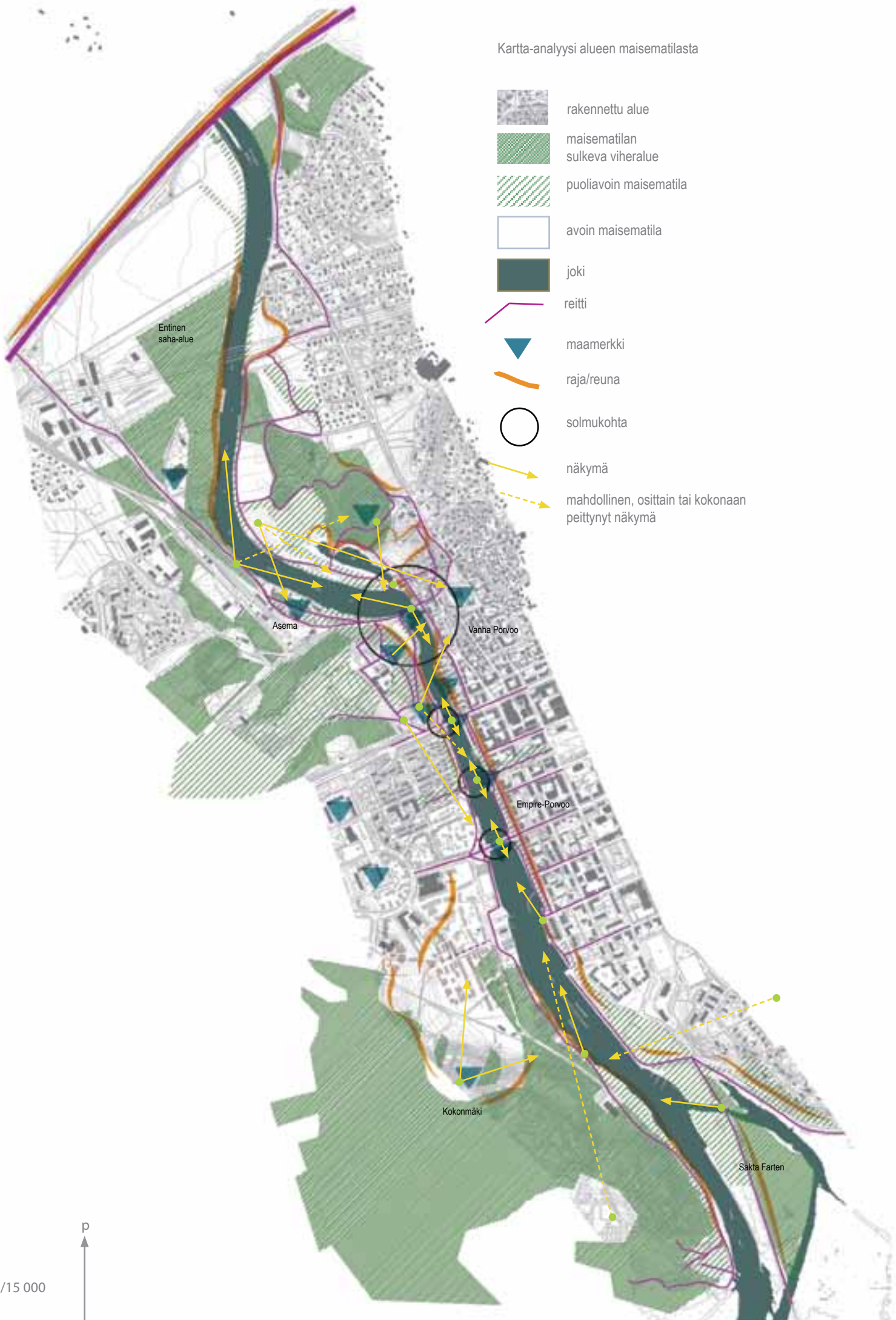


Näkymä Linnamäeltä etelään on aiemmin avautunut pitkälle jokimaisemaan. Nyt länsirannan puolella oleva runsas puusto peittää jokea. Myös uudet sillat katkaisevat jokinäkymää.

Vanhassa kuvassa näkyy sillan kyljessä, aivan jokirajassa oleva pieni rakennus. Kuva on 1950-luvun alusta. Kauempana joessa näkyvät uuden sillan kiviarkut. Kuva Porvoon museon.

Kartta-analyysi alueen maisematilasta

-  rakennettu alue
-  maisematilan sulkeva viheralue
-  puoliavoin maisematila
-  avoin maisematila
-  joki
-  reitti
-  maamerkki
-  raja/reuna
-  solmukohta
-  näkymä
-  mahdollinen, osittain tai kokonaan peittynyt näkymä



Kartta-analyysi alueen viheralueista



rakennettu alue



pelto



viheralue; puistot, puistometsät,
maisemapellot ja -niityt



ruderaattialue; joutomaa, joka on aiemmin ollut ihmisen käytössä. Alueella kasvaa itsestään kylväytynyttä kasvillisuutta



joki



reitti

Kartassa on kuvattu tarkastelualueen viheralueiden rakennetta. Keltaisella värillä on kuvattu viljelyssä olevat peltoalueet. Vihreitä ovat rakennetut viheralueet. Tähän kuuluvat myös maisemapellot ja -niityt. Rakennettuja alueita ei ole väritetty. Violetilla värillä on merkitty ruderaattialueet, jotka ovat spontaanisti syntyneen kasvillisuuden valtaamia entisiä viljelyalueita, teollisuusalueita, tai muita viheralueverkon hoidon tai kaupunkirakentamisen ulkopuolelle jääneitä alueita.

P



1/15 000



Kaupungin uimala sijaitsi joen länsirannalla lähellä rautatieasemaa, josta se ennen sotaa siirrettiin yllä olevan kuvan paikalle Maarille. Siellä uimalaitos oli aina 1960-luvulle saakka. Niemi on lähes puuton ja maisemaa hallitsevat kirkko ja Näsinmäen jyrkkä reuna. Jyrkänteen ja sillan välisellä tasanteella erottuu Borgå mekaniska verkstad -yrityksen rakennuksia. Yrityksen toiminta vanhan sillan juurella jatkui vuodesta 1881 vuoteen 1967. Kuva Porvoon museon.



Kuva Maarinniemeltä syksyllä 2011. Niemelle puusto peittää kokonaan kaupungin ja linnamäen näkyvistä. Näsinmäki erottuu, vaikka kesäisin joen ja Vanhan Helsingintien väliseen penkereeseen kasvaneet puut peittävät osittain mäkeä.

HATTULAN SAHA, RAUTATIEASEMA, LINNAMÄKIEN ALUE JA MAARI

Iso linnamäen muinaislinna ja Pikku linnamäki

Vanhan Porvoon luoteispuolella sijaitsee muinaislinna, jonka varustaminen ajoittuu 1300-luvun lopulle. Vallit kuivahautoineen ovat edelleen näkyvissä

Ensimmäisen kerran ihminen on liikunut siellä jo kivikaudella. Silloin mäki muodosti Porvoonjoen suulle saaren.

Geomorfologisesti Linnamäki on osa Porvoonjoen myötäistä harjumuodostumaa. Mäki toimi kauan soranottoaikkana, eikä sen historialle annettu arvoa. Linnamäellä on merkittävä osa Porvoon kulttuurihistoriassa. Se on ollut kauniiden näkymiensä ansiosta matkailu- ja retkikohde jo 1700-luvun lopulla.

Pikku Linnamäki sijaitsee Linnamäen länsipuolella. Vielä rautakauden alussa mäki kohosi pienenä saarena Porvoonjoesta. Roomalaisella rautakaudella (50 eKr.-400 jKr.) mäellä oli hautapaikka. Hautaustavassa on enemmän yhtäläisyyttä virolaisiin ja latvialaisiin kuin suomalaisiin vanhemman rautakauden hautoihin.

Linnamäen polut ja porrasrakenteet sekä opastuskyltit ovat huonokuntoisia. Alueella on useita suunnittelemattomia reittejä, joiden syntyminen ja käyttö aiheuttaa pohjakasvillisuuden kulumista ja jyrkillä rinteillä eroosiota.

Linnamäen pohjoisrinne on kasvillisuudeltaan rehevää, valtapuuna on kuusi. Yläosissa kasvaa lähinnä tuoreen kangasmetsän kasvillisuutta. Rin-

teen ala- ja keskiosat ovat lehtomaista kangasmetsää.

Linnamäen kaakkois-, etelä- ja lounaisrinteet ovat pohjoisrinnettä kuivempia. Rinteillä on sekä vanhaa, kilpikaarnaista männikköä että avoimia kotoja. Metsää on hoidettu suurina mäntyjä suosien, kuusta poistamalla ja vesakkoa raivaamalla.

Pikku linnamäen kasvillisuus on samantapaista kuin Linnamäellä.

Museoviraston hoito-ohjeiden toteuttamisen ansiosta itse muinaisjäännösten tila tällä hetkellä on hyvä, mutta ne eivät erotu ympäröivästä maastosta tarkasteltuna. Tärkein pidetyt näkymät Linnamäeltä ovat paikoin peittyneet muinaismuistoaluetta ympäröivien alueiden kasvillisuuden taakse. Vuoden 2007 kesästä alkaen toteutettu laidunnushanke on parantanut Linnamäen lännenpuoleisen alueen ympäristöä. Ongelmallisia kohtia on kuitenkin edelleen Suomenkyläntien viereisen peltoaukean puolella ja Porvoonjoen ranta-alueella, joilla kylväytynyt koivikko peittää monin paikoin tärkeitä näkymiä.

Maari

Maarinniemi nousi vedenpinnan yläpuolelle pronssikauden jälkeen. Sen suojainen poukama toimi Linnamäen luonnonsatamana. Laitumena sitä käytettiin vielä 1900-luvun puolivälissä. Nykyisin niemeä hallitsee 1900-luvun keskivaiheilla istutettu puisto. Pitkä asumisen, merenkulun ja laidunnuksen historia on muokannut Maarin kosteikko- ja vesikasvillisuudesta monipuolisen.

Iso Linnamäki ja Pikku Linnamäki taustametsineen ovat piirtyneet esiin satojen vuosien ajan maise-

massa. Vuoden 1873 Senaatinkartassa mäkien ympärys on avointa peltoa. Kaupungista pohjoiseen johtaa Kuninkaantie. Pitäjänkartassa vuodelta 1937 näkyykin 1800-luvun lopulla rakennettu pohjoiseen vievä Suomenkyläntie.

Hattulan sahaa vastapäätä joen itärannalla on ollut sahan varastoaluetta. Nykyisin tällä rantapelolla on noin nelikymmenvuotias koivikko. Muut peltoalueet Suomenkyläntien ja Porvoonjoen välillä ovat pysyneet pidempään viljelyssä.

Maarinniemellä puut ovat kasvaneet suuriksi. Joen rannoilla on tiheää pensaikkoa. Vastarannalta katsottuna puusto peittää Linnamäkeä ja sen edustan niittyalueita. Maarinlahden yli kulkee kaksi kävelysiltaa. Rannassa on pienvenelaitureita.

Linnamäen ympäristö

Pikku linnamäen pohjoispuolella oleva metsäselänne on harjukumpareiden sarjaan kuuluvan mäki. Puusto on tiheää ja etenkin itäpuolella kuusivaltais-

Pikku linnamäen pohjoispuolisen metsän ja joen välillä on viljelyssä oleva pelto sekä viljelypalsta-alue. Viljelystä jääneille alueille on alkanut kasvaa puustoa ja pensaikkoa. Umpeenkasvu muuttaa voimakkaasti maiseman tilallisuutta ja heikentää Linnamäen merkitystä maisemassa.

Pappilanmäen pelto ja vanhankaupungin välinen niitty ovat maisemallisesti tärkeitä avoimia laakso-alueita. Suomenkyläntieltä näkymä avautuu tuomiokirkolle ja Linnamäelle. Porvoon historiallisen kaupunkialueen raja piirtyy selkeästi esiin peltoaukeaa vasten. Kaupunkiin saapuessa voi edelleen erottaa rajan kaupunkimaiseman ja agraarin joki-laakson välillä.

Voimalinjan alle, entiselle peltoalueelle on rakennettu kevyenliikenteen yhteys, joka kulkee Suomenkyläntieltä jokirantaan.

Hornhattulan saha

Hornhattulan saha perustettiin vuonna 1888. Tukit uitettiin sahalle jokea pitkin. Alueella kyllästettiin puutavaraa 1930-luvulta alkaen. Saha lakkautettiin vuonna 1976.

Jäljellä on vanha talotehtaan rakennus. Taapelointi- ja muut varastointialueet ovat pääosin nuoren puuston valtaamia. Lastaustiet voi hahmottaa kasvillisuuden seasta. Pohjoisosassa on koirien harjoituskenttä. Saha-alueen toiminnan aikainen maaperän pintakerros on vähintään lievästi pilaantunut koko saha-alueella.

Alueen suunnittelun ratkaisuja on etsitty vuonna 2011 järjestetyssä Europan 11 -arkkitehtuurikilpailussa. Rannan kehittämisellä on merkittävä vaikutus kaupungin viheralueiden jatkuvuuteen.

Natura 2000- ja muinaismuistoalueet

Linnanmäki ja Maari kuuluvat Porvoonjoen suisto – Stensbölen Natura-alueeseen. Natura-alue on valtakunnallisesti arvokkaiden luontotyyppien ja monipuolisten suojelualueiden kokonaisuus. Maari ja sen rannat kuuluvat suojeluohjelmaan monipuolisen kosteikko- ja vesikasvillisuutensa sekä historiallisen arvonsa vuoksi. Lisäksi alue kuuluu valtioneuvoston vahvistamaan harjijensuojeluohjelmaan. Vallikedot ovat valtakunnallisesti arvokas perinnebiotooppi.

Iso ja Pikku linnamäki sekä niiden välinen alue ovat muinaismuistolailta suojeltuja muinaisjäännöksiä. Maa-alue kuuluu valtiolle ja hoitoa suorittaa Porvoon kaupunki. Hoito-ohjeistus on Museoviraston laatima.

Asemanseutu

Porvooseen alkoi junaliikenne vuonna 1874 yksityisen yhtiön voimin. Nykyinen asemarakennus valmistui vuonna 1897. Valtion rautateille rata siirtyi vuonna 1917. Henkilöliikenne radalla lakkautettiin vuonna 1981 ja tavaraliikenne vuonna 1990. Vuodesta 1991 radalla on kesäisin liikennöity museojunalla. Alue luetaan valtakunnallisesti merkittäväksi kulttuurihistorialliseksi ympäristöksi.

Asemarakennus on Itä-Uudenmaan rakennussuojelusäätiön omistuksessa. Asemarakennuksen ja vanhan sillan väliin jää asemapuistikko. Porvoonjoen rannassa on säilynyt osuus vanhaa Porvoon – Hämeenlinna -tietä.



Rautatieasema. Lehmukset peittävät laiturialueelta näkymän kaupunkiin. Niiden alla oleva orapihlaja-aita sulkee näkymän joelle. Museojunatoiminta sopii erinomaisesti vanhalle asema-alueelle. Rautatieaseman käyttö pienyritysten toimintapaikkana on säilyttänyt asemarakennuksen puolijulkisena, yleisölle avoimena tilana. Asema on sisätiloiltaan melko hyvin säilynyt.



Panorama joelle aseman pohjoispuolelta Vanhan Hämeenlinnantien varrelta. Linnanmäet peittyvät rantakasvillisuuden taakse. Etelässä erottuu vanhakaupunki ja kirkko. Pohjoisessa vanhan sahan kohdalla on muutamia venepaikkoja.



Vanhan sahan puiset rantarakenteet ovat huonokuntoisia, mutta kiinnostavia. Sahan villiintynyt ympäristö ja luonnon valtaamat alueet ovat jännittäviä, jopa pelottavia. Rautatieaseman ympäristössä on säilynyt useita vanhoja rakennuksia. Uudisrakentamista ei miljöössä ole, pientä kioskia lukuunottamatta. Alue on hyvin ainutlaatuinen. Hienoinen hoitamattomuus ja villiintyminen vaivaavat ympäristöä, mutta toisaalta liiallinen ehostaminen pyyhkii helposti mennessään alueen historialliseen ilmeeseen liittyvät arvot.

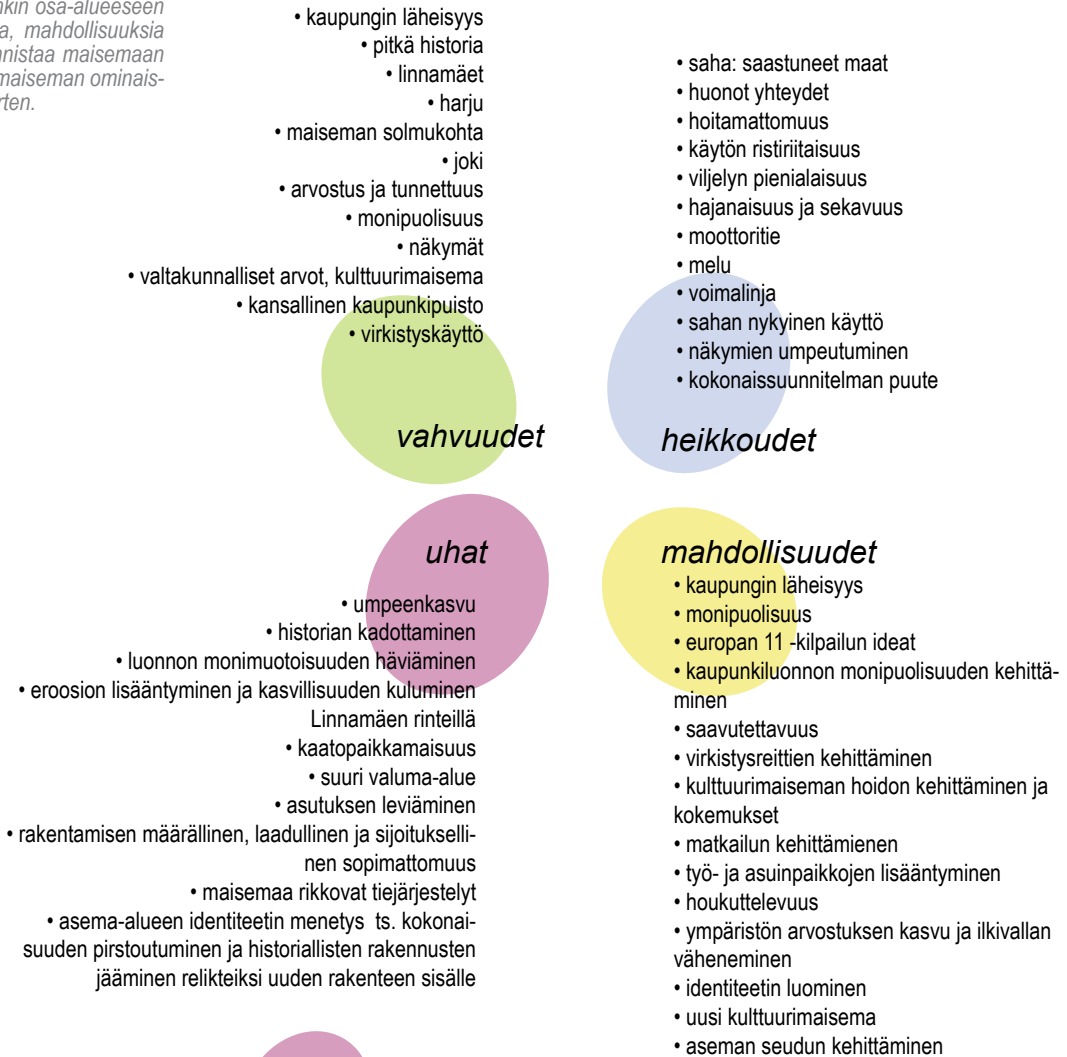


Kuva kohti Kiialaa moottoritien eteläpuolelta. Tie ja sen penkereet muodostavat visuaalisen esteen katkaisten tasaisen laaksoalueen.

SWOT – analyysit

Alueiden sisältöjä on tuotu esiin ns. SWOT-analyysin avulla, jossa listataan kuhunkin osa-alueeseen liittyviä vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia. Näiden avulla voi tunnistaa maisemaan liittyviä arvoja. Arviointi kuvaa maiseman ominaispiirteitä suunnittelun tarpeita varten.

Moottoritie – Vanha silta

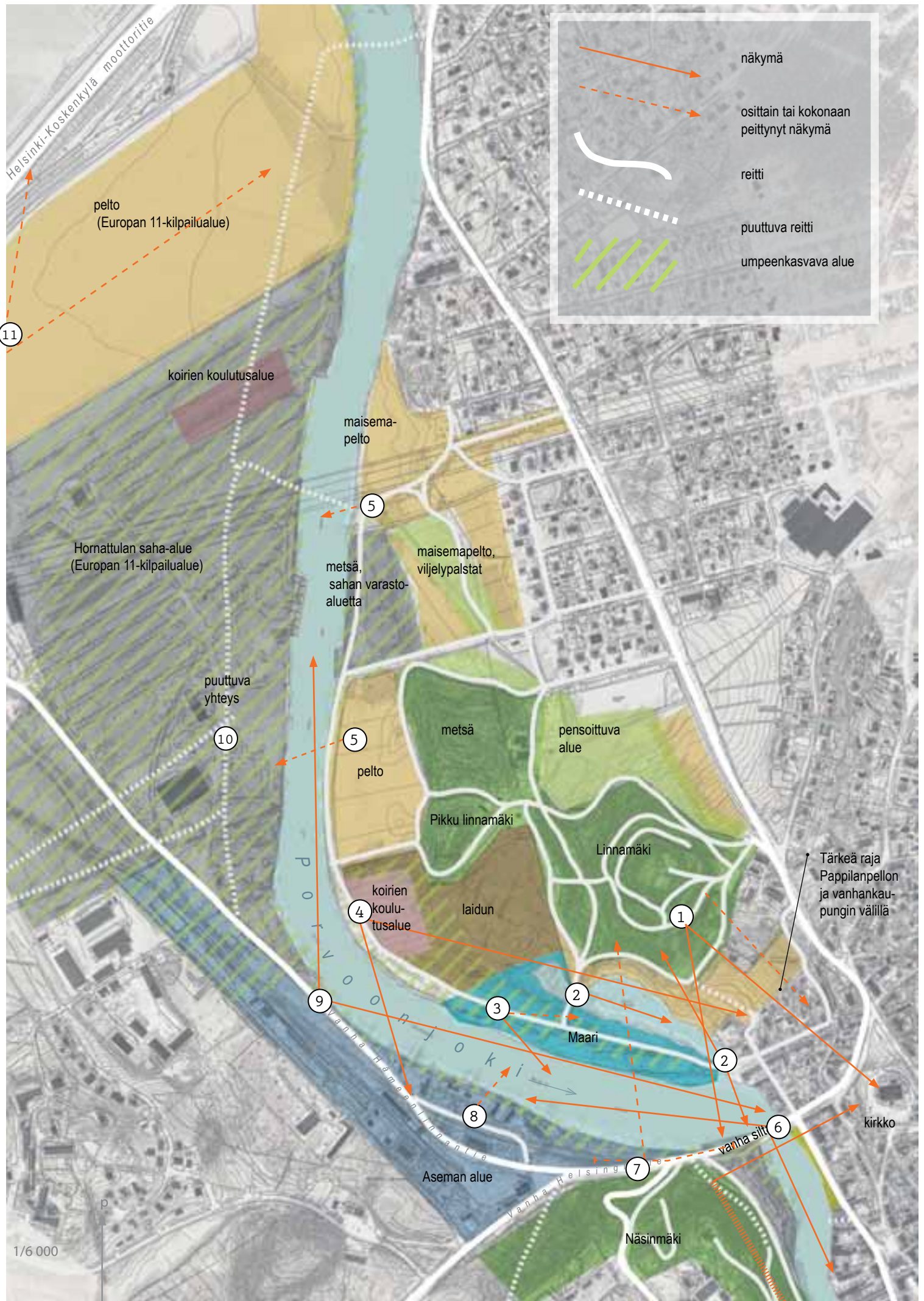


Alueen **vahvuudet** liittyvät monipuoliseen maiseman historiaan. Kaupungin läheisyys tekee alueesta helposti saavutettavan. Linnamäet ja Maarinnlahti ovat muinaismuistoina suojelun piirissä ja ne ovatkin jo saaneet omat hoito-ohjeensa. Harjun hyödyntäminen on aiemmin tarjonnut taloudellista hyötyä, mutta nyt sen rinteet rikastuttavat kaupunkiluontoa ja erottuvat selkein suurmaisemassa. Suurmaiseman solmukohta tekee ympäristöstä helposti tunnistettavan ja alueella onkin voimakas identiteetti, jota on hyödynnetty esimerkiksi matkailussa. Alueen poikki kulkeva joki on hieno ja hyödynnettävissä oleva elementti alueella. Rautatieaseman pienyrittäjien toiminta tukee alueen säilymistä. Joen itärannalla on jo rakennettu melko kattava virkistysreitistö.

Alueen **heikkoudet** ovat pääosin hoidon ja suunnittelun puutteesta aiheutuneita. Maatalouden ja teollisuuden murros on paikoin lopettanut lähes kokonaan alueeseen kohdistuneen hoidon. Saha-alueen saastuneet maat rajoittavat alueen käyttöä. Käytön kehittäminen edellyttää maaperän puhdistamista. Kevyenliikenteenyhteydet puuttuvat, eikä rantaan pääse. Joen virkistyskäytön kannalta suurin ongelma muodostuu sen korkeista ravinnepitoisuuksista. Yläjuoksulla lasketaan puhdistettuja yhdyskuntajätevesiä jokeen. Lisäksi jyrkiltä rinteiltä valuu vesiin runsaasti kiintoainetta ja ravinteita. Rakennukset saha-alueella ovat pahasti rapistuneita. Hoitamattomuus ja kaatopaikanomainen romujen kerääminen tekee alueesta epämiellyttävän, jopa pelottavan. Moottoritie aiheuttaa alueelle melua ja visuaalista häiriötä. Moottoritien ja alueen lävitse kulkevan voimalinjan maisemallista vaikutusta on vaikea hallita.

Alueen **uhkia** ovat hoidon laiminlyönti ja epäonnistuminen uusissa suunnitteluratkaisuissa. Hoitamaton ympäristö lisää alueeseen kohdistuvaa välinpitämättömyyttä ja vähitellen alueen arvot häviävät. Tämä koskee myös Linnamäen, Pikku linnamäen ja Maarinnlahtien ympäristöä, joiden maisemallinen asema ja merkitys kaupunkikuvassa ovat vähentyneet ympäröivien alueiden maiseman umpeenkasvun myötä. Linnamäen ympäristön hoito on museoivaa säilyttämistä, jolla ei ole yhteyttä perinteiseen elämänmuotoon. Hoitotyön poikkeuksellisuutta voidaan hyödyntää myös mahdollisuutena kaupunkiluonnon monipuolisuuden ja elämyskäsittelyn lisäämiseksi. Liika rakentaminen asema-alueen ympärillä tai rakentaminen, joka ei hienovaraisesti huomioi alueen historiallista miljöötä ja arvoja voi pilata miljöön ainutlaatuisuuden. Hornhättulan saha-alueen rakentaminen aiheuttaa käytön lisääntymistä myös vastapäisillä viheralueilla. Tämä voi lisätä kulumista herkillä alueilla. Huono viheryhetyksien- ja hulevesienkäsitteilyn suunnittelu voi johtaa alueen sisältämien mahdollisuuksien menettämiseen.

Alueen vahvuudet ovat selvästi myös sen **mahdollisuuksia**. Myös heikkouksia voidaan muuttaa mahdollisuuksiksi suunnittelun avulla. Vanhan kaupungin läheisyys ja tunnettuus matkailukohteena mahdollistaa sekä Linnamäen että sahan alueen helpon kytke- misen oksaksi matkailupalveluja. Ympäristön hoidon ja kehittämisen myötä voidaan alueelle tuoda uusia palveluja ja elämyksiä. Myös kaupungissa olevat palvelut ovat alueelta helposti saavutettavissa. Entisen sahan alueella luonnonmukaisen vesirakentamisen ykkeminen osaksi viherrakentamista tukisi kaupungin kestävän kehityksen tavoitetta. Rannan reitistöjen rakentamisessa voidaan vesi ottaa hienosti osaksi viheralueita. Europan 11 -kilpailun ideat voivat tuoda raikkaita ideoita alueen kehittämiselle.



Näkymät Linnamäeltä Porvooseen avautuvat hienosti. Näsinmäki ja Vanha Porvoo kuvautuvat näkymään historiallisina ja ehyinä ympäristöinä. Joki puristuu kahden voimakkaan selänteen väliin. Näsinmäen juurella, vanhan sillan kupeessa oleva linja-autojen pysäköinti erottuu maisemassa uutena elementtinä. Tämä vanha rantatasanne, sen reunan puusto ja Näsinmäki peittävät joen näkyvistä. Kauempana horisontissa erottuvat Kokomäen ja Joonaanmäen metsäselänteet. Linnamäeltä tarkastellessa pysäköintialueen eteen asettuu vanhan sillan ja rautatieaseman väliselle rantatörmälle kasvanut puusto. Osittain näkymät Linnamäeltä ovat peittyneet sen reunoille kasvaneen nuoren puuston taakse.



Maarin silloilta näkymät avautuvat etelässä joen ylitse kaupunkiin ja kohti Linnamäkeä. Läntisemmän sillan pohjoispuoli on voimakkaasti ruovikoitunut sekä pajukoitunut ja näkymät ovat sulkeutuneet.



Maarinniemieltä näkymät kohti kaupunkia ovat pääosin peittyneet puiston puiden ja niemen pohjoisosassa olevan puustovyöhykkeen taakse. Ks. kuvapari sivulla 9.

Koirakentän kohdalta näkymät aukeavat hienosti kohti kirkkoa ja joen ylitse kohti vanhan rautatieasema-alueen rantarakennuksia. Maarinniemen keskivaiheilla oleva pajujen ja koivujen valtaama alue peittää tästä näkymäkohdasta tärkeän Näsinmäen jyrkän reunan.



Linnamäkien pohjoispuolisella alueella joki on vähäisesti näkyvissä. Ranta-
viivan kohdalle kasvanut puu- ja pensaskerros peittää lähes kokonaan näkymät jokeen ja vastarannalle. Kevyen liikenteen reitti kulkee rannassa voimalinjalle saakka. Jernbölen kohdalla tontit ulottuvat rantaan. Suomenkyläntie kulkee rannan tuntumassa ennen moottoritien ylitystä. Rannassa on pieni veneiden säilytysalue. Myös näillä kohdin rannassa on runsaasti puustoa. Moottoritien näkyminen ja tien aiheuttama melu heikentävät pohjoisempana jokiympäristön viihtyisyyttä.

Vanhalta sillalta näkymät avautuvat kohti vanhankaupungin jokirantaa ja Mannerheiminkadun silltaa. Sillan alta jokimaisema näkyy aina Aleksanterinkadun sillalle saakka. Vanha Porvoo, ranta-aitat ja mäen yllä kohoava kirkko ovat voimakkaita maamerkkejä. Pohjoiseen päin avautuva maisema on pääosin puuston peittämä. Asema-alueen rakennukset pilkahtavat puiden takaa. Joki tekee voimakkaan mutkan ja katoaa näkyvistä vanhan saha-alueen alkaessa. Maarin rannassa on pienvenelaituri. Vastaranta aseman puolelta on ruovikoitunut.



Vanhan Helsingintie varrella peittävät kadun reunassa olevat orapihlaja-aidat ja rantatörmään luonnonkylvöstä kasvaneet puut näkymän joelle.

Aseman kohdalla on mahdollista kulkea vanhan asemalaiturin kautta. Myös tältä alueelta näkymät joelle ovat peittyneet orapihlaja-aidan taakse. Aseman alue vanhoine rakennuksineen on alueen maamerkki. Ks. kuva sivulla 10.

Vanha Hämeenlinnantie kulkee aseman pohjoispuolella joen sivuitse. Tien ja joen sivuamispaikka on merkittävin alueen maiseman haltuunottoapaikoista. Joen ylitse avautuvassa maisemassa piirtyvät esiin historiallisen Porvoon merkittävimmät paikat: Linnamäkien alue, kirkko ja sen alle levittäytyvä kaupunki. Mitään uusia maisemassa häiritsevästi erottuvia rakennuksia tai rakennelmia ei näy. Maiseman levollisuus on erittäin arvokas osa kaupunkiin saapumista. Porvoon keskusta-alueelle eri suunnista saavuttaessa tämä näkymäkohta onkin arvokkain ja ehyin. Myös tien suuntaus tukee avautuvan näkymän vaikuttavuutta, ohjaamalla kulkijan väistämättä näkemään edessään avautuvan kaupungin.



Hornhattulan saha-alueelta ei ole merkittäviä näkymäalueita. Alueen tulevan rakentamisen yhteydessä on tärkeää turvata yhtenäinen rantareitti ja huomioida mahdollisuus avata näkymiä sahan alueelta kohti kaupunkia ja Linnamäkiä. Samalla rantapuuston merkitys uuden rakennettavan alueen ja joen sekä vastarannan välisenä suoja-alueena korostuu.

Moottoritien eteläpuolella sijaitsevan peltoalueen ylitse ei näy jokea, joka jää melko kauas tiestä. Lisäksi rannan läheisyydessä on puuvyöhyke. Moottoritie katkaisee maisematilan jatkuvuuden pohjoiseen tarkasteltaessa.

VANHA PORVOO JA NÄSINMÄKI

Vanha Porvoo

Porvoon kaupunki on todennäköisesti perustettu vuosien 1374 ja 1380 välillä. Keskiaikaisen kaavan mukaisesti joen suuntaiset kadut toimivat pääväylinä. Niitä yhdistävät poikkisuuntaiset kapeat kujat. Katujen linjaukset ovat muuttuneet, mutta vanhasta tonttijaosta voi edelleen huomata viitteitä. Jokirannan porvaristontit ulottuvat kapeina rantaan asti. Rantatonttien pihat ovat olleet kivettyjä kauppiaspihoja. Näillä tonteilla on ollut vain pieniä ryytimaita tai puutarhoja. Nykyiset ranta-aitat on rakennettu 1700- ja 1800-luvuilla. Porvoo on ainoa Suomen kaupungeista, jossa vanhat kauppiasaitat ovat säilyneet kokonaisuutena

Keskiajalla hallinto ja kaupankäynti keskittyivät kirkon luokse. Kun porvarit alkoivat rakentaa alakaupunkiin, he vetivät liike-elämän mukanaan ja keskukseksi nousi Raatihuoneentori. Torille oli julkinen yhteys rannasta, jotta myös maalaiset ja saariston väki pääsivät torille tuotteineen.

Vanha Porvoo on historiallisen ajan muinaismuisto. Rakennuskanta on ulkoisesti hyvin säilynyt pitkään kestäneen suojelutyön ansiosta.

Vanhan Porvoon puolella jokiranta on avoin Sillanmäestä etelään, lähes Raatihuoneentorille asti. Torin ja joen välinen julkinen yhteys on suljettu aidalla. Kujan nurmipinnan alla saattaa olla vanha kiveys. Jokirannassa olevat aittojen rajaamat pihat ovat pääosin suljettuja, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Avoimilla pihalla on yksityisiä yrityksiä. Kesällä läpiajoliikennettä rajoitetaan Jokikadulla.

Tiet Näsin alueella

Suuri rantatie eli Turun ja Viipurin välinen Kuninkaantie kulki Näsinmäen pohjoispuolitse jo 1400-luvulla. Vanha Hämeentie haarautui Näsinmäen kohdalla Kuninkaantiestä pohjoiseen. Risteyksestä, josta nykyään käännytään ortodoksikirkolle, on alkanut Gammelbackaan johtava tie.

Näsin kartanolle on johtanut joen suuntainen tie metsäisen rinteiden kautta. Tie on osittain pengerrytety kivimuurein ja osittain kaivettu hiekkamaahan terassina.

Suurelta rantatieltä on haarautunut reitti ylös Näsinmäelle jo ennen hautausmaan perustamista. Maastossa tien linjaus on edelleen havaittavissa. Tielinjan reunoilta löytyy painanteita ja pieniä kivettyjä alueita. Se on johtanut mäellä olleille myllylle, mestauspailalle, sotaväen harjoitusalueelle sekä maneesille.

Rautatie Porvooseen valmistui vuonna 1874. Rataa jatkettiin jokirantaa myöten Näsin kartanon eteläpuolella sijainneen sahan lautatarhoille. Radan rakentamisen yhteydessä katkaistiin hautausmaalle ja kartanolle kulkeneet tiet. Uusi tie rakennettiin lännemmäksi kesällä 1874. Jalankulkijat saivat puiston rinteeseen portaan kymmenen vuotta myöhemmin.

Uusi sisääntulotie ja silta Mannerheiminkadun kohdalta kaupunkiin valmistuivat vuonna 1957. Silta

rakennettiin rannan rautatien takia korkealle, ja tie leikkasi osan Näsin kartanon talouspihasta. Kartanon asema kaupungin länsirannan maiseman hallitsijana heikkeni huomattavasti, kun korkeat tiepenkereet katkaisivat etelään avautuvan laaksoalueen.

Näsin kartano

Kartanon nimi esiintyy ensimmäisen kerran raja-riidan yhteydessä vuonna 1421. Johan Holmista, Näse-Juttesta, tuli kartanon omistaja vuonna 1813. Hänen aikanaan on rakennettu kartanon kustavilaistyylinen päärakennus sekä kartanon maita ympäröivät pitkät kiviaidat. Vuonna 1883 kartanon omistajaksi tuli Porvoon kaupunki. Kartano pihapiireineen on ollut vuokratilana yli sadan vuoden ajan.

Puutarhan osalta Näsin vaiheet vaikuttavat vaatimattomilta. Natalia Linsénin vuonna 1894 ottamassa valokuvassa päärakennuksen jokirannan puoleinen alue on paljas. Vain rakennuksen keskikohdalla, nykyisten ruusupensaiden paikalla, on istutus. Kuvassa näkyy puutarha-alueen sisäpuolella muutamia mäntyjä, jotka jatkavat Näsin metsän aluetta pihan puolelle. Kuvan männyn ovat iäkkäitä, ja ne ovat olleet pihassa jo kiviaidan rakentamisen aikana eli Näse-Jutten hallitessa kartanoa. Puutarhan ilme on näennäisesti vaatimaton, mutta samalla myös arvokas. Männyn piirtyvät selkeinä nurmea vasten, muurit ryhdistävät rinnettä, ja kartano hallitsee avautuvaa jokimaisemaa. 1900-luvun alussa puutarhaan istutettiin laaja hedelmätarha, joka kuitenkin pääosin paletui talvella 1939.

Vaahterakujanne on istutettu 1900-luvun alussa. Karjanpito on lakannut kartanon pihassa vuonna 1956, jonka jälkeen navetta ja sauna purettiin ennen uuden tien rakentamista.

Kartanon vieressä, Näsin metsän eteläreunalla sijaitsee suuri, haljennut siirtolohkare, Näsinkivi. Se tunnettiin Porvoon turistinähtävyytenä jo 1800-luvun lopulla. Tuolloin kivellä oli puinen näköalaterassi. Nykyinen betoninen terassi ja kivelte nousevat portaat lienevät peräisin 1930-luvulta.

Pää- ja sivurakennus ovat tällä hetkellä asuin- ja toimistokäytössä. Talouspihalla on sekä kaksi aitaa ja liiteri. Talouspihan rakennukset ovat varastokäytössä.

Kartanon piha rajautuu kivimuureihin ja pohjoisessa Näsinkivelle johtavaan polkuun. Puutarha on päärakennuksen ympärillä melko rapistunut. Talouspihan lävitse kulkee yhteys hautausmaalle johtavalle vaahterakujanteelle. Läpikulkeva liikenne ja pysäköinti tekevät alueesta ikävän. Kujanne on huonokuntoinen. Tien pinta on viereisiä nurmientä alempana ja puiden juuret ovat tielle päin paljaina. Kartanon puutarhaa ympäröivät kiviaidat ovat kohtuullisessa kunnossa, joskin niitä madaltaa ympärille kasaantunut maannos. Vaahterakujanneen lännenpuoleiselle pellolla on noin kolmekymmenvuotias koivikko.

Näsin kartano ympäristöineen on merkittävä kulttuurihistoriallinen ympäristö ja historiallisen ajan muinaisjäännöskohde.

Ranta

Näsin kartanon lisäksi vuoden 1652 kaupunkikartassa näkyy sillan kupeessa länsirannalla ollut tullitalo sekä panimo, joka on sijainnut rannassa sillan ja kartanon välissä. Vanhan sillan vieressä on ollut rakennuksia aina 1970-luvulle saakka. Rannassa on lisäksi ollut ainakin pitäjänmakasiini vuoteen 1890 ja tämän jälkeen konepaja. Kartanon edustalla on ollut aitta, Laborin varasto sekä sauna. Makasiinit purettiin 1950-luvulla. 1980-luvulle saakka sillan vieressä oli rautatiesaisake katoksineen. Ranta on osittain tuettu kivimuurilla.

Näsinmäen ranta on muuttunut vuosisatojen saatossa voimakkaasti. Suuren osan rantatasanteesta vie turistibussien pysäköintialue. Suurin osa matkailijoista saapuu tätä kautta Porvooseen. Rannassa kulkenut rata on poistettu ja korvattu hiekkapintaisella kävelytiellä. Katu on asfaltoitu ja valaistu. Liikenne on melko vähäistä.

Kapealla ranta-alueella on lukuisia jäänteitä rakennusten perustuksista kuten 1800-luvun ranta-makasiinin graniittinen kivimuuri sekä 1930-luvun rataseisakkeen ja laiturirakenteen betoniperustuksen osia. Rannassa on itsestään kylväytyntä puustoa. Vanhan sillan vieressä on kesäkioski, wc ja museotykki. Rantapuisto on nykyisellään melko epäviihtyisä ja käyttömääräänsä nähden huonokuntoinen. Ranta on oleellinen osa Porvoon keskustan viheralueiden jatkuvuutta, erityisesti joen länsipuolen uusien asuinalueiden välillä.

Näsin metsä ja Turisthyddan

Näsinkiveltä alkavalla mäntymetsällä on kulttuurihistoriallista arvoa. Se oli jo 1800-luvun lopulla valtakunnallinen matkailunähtävyys ja kansallistaitelijoiden innoituksen kohde. Näsin metsän laelle perusti rouva Anna Cairenius vuonna 1913 kioskin, jota myöhemmin laajennettiin Turisthyddan-nimiseksi kahvilaksi.

Näsin puistometsän käyttö julkisena puistona on hiipunut vuosien kuluessa. Polkuverkosto on huonokuntoinen.

Puiston komean männikön alla on pitkään ollut näkymiä peittävä lehtipuualikasvos. Talven 2006 aikana puistossa suoritettujen maisemahoidollisten töiden ansiosta puisto on saanut takaisin puoliavojen luonteensa, ja näkyvät puistosta tuomiokirkolle ja Vanhaan Porvooseen ovat parantuneet. Avoimuuden säilyminen edellyttää jatkuvaa hoitoa.

Turisthyddan palvelee edelleen Honkala-nimisenä lounasravintolana ja muistotilaisuuksien pitopaikkana. Ympäristö on melko rapistunut, ja pysäköinti tekee sisäänkäynnistä epäviihtyisän.



Näkymä Näsin kiveltä etelään vuonna 1898 Natalia Linsénin kuvaamana ja sama paikka vuonna 2011. Joki ja Kokonmäki peittyvät vaahteran latvuksen taakse. Sahan runsas rakennuskanta ja lautataapelit muodostivat vaihtelevan kattomaiseman vanhalle peltoaukealle. Paikalle rakennettu tiivis moderni puukaupunki on uudistanut tätä kerran jo hävinnyttä piirrettä.



Kuva on otettu Näsin kiven koillispuolelta puistometsästä kohti jokea ja kirkkoa. Polku lienee vanhin kartanolle johtanut tie ja se on kartanon läheisyydessä vielä selvästi havaittavissa. Pohjoispäässä polku katkesi junaradan rakentamisen seurauksena. Rantamäntyjä on kuollut. Vesakon kasvu on voimakasta, mutta hoitotoimien ansiosta näkymät puiston poluilta joelle ja vanhaan Porvooseen ovat hyvät. Puiston porraskenteet ja polut ovat pääosin huonokuntoisia.



Mekaniska werkstad vanhan sillan ja Näsinmäen välissä. Raide johti länsirannalla olleelle teollisuusalueelle. Raide on poistettu vuonna 2008? Vanhan Helsingintien ja joen välillä kasvavat puut peittävät kirkon ja Vanhan Porvoon. Alemmissä vanhoissa valokuviissa näkyy sillan länsipuolen runsasta rakennuskantaa, joka suorastaan täytti rantaterassin. Nyt paikalla on kesäisin matkailijoita tuovien linja-autojen pysäköintiä ja talvikaudella yleinen pysäköintialue. Kioski ja wc:t ovat auki vain kesäisin. Kaikki sivun vanhat valokuvat Porvoon museo.





Vanhalle sillalle johtavan Vanhan Helsingintien ja Näsinmäen välillä ovat rakennukset lähes kokonaan hävinneet. Ks. kuvaparit sivu 15.

Näsinmäen rinne ja siinä kulkevat vanhat puistopolut ovat kaikki merkittäviä katselupaikkoja. Honkalan edessä sijaitsevalta vanhalta näköalaterassilta näkymät ovat lähes peittyneet, mutta muuten rinteessä tehty lehtipuiden ja vesakon poisto on paljastanut hienon, joen vastarinteellä avautuvan vanhankaupungin maiseman.

Erityinen katselupaikka maisemaan ja joelle avautuu Näsinmäen eteläpäässä, kartanon takana olevalta Näsinkiveltä. Pohjoiseen on avattu mäntyjen latvusten lomitse näkymäaukko kohti kirkkoa. Etelään päin maisema peittyy kesäisin kiven juurella kasvavien vaahteroiden latvuksen taakse. Syksyllä ja talvella avautuu maisema yli Porvoon kohti Sikosaarta ja merta.

Näsin kartanon pihan lävitse kulkevalta tieltä avautuu hieno näkymä yli länsirannan modernin puukaupunkialueen. Sen takana maisemassa erottuvat joki, Kokonmäki ja Joonaanmäki. Tämä on yksi pisimmistä yli joen avautuvista näkymistä.

Vanhan Porvoon puolella joki on läsnä vanhan sillan ja aittojen välisellä Jokikadun osuudella, jolla jyrkkä nurmiluisa laskeutuu kohti jokea. Aittojen kohdalla Jokikatu jatkuu kaupunkirakenteen sisällä siten, ettei julkista yhteyttä jokeen ole.

Vanha yhteiskäytössä ollut reitti on aidattu ja näkymäyhteyskin on osittain pensaiden peittämä. Vain harvoilla vanhoista rannan kauppiaaspihoista on puolijulkista tilaa, jossa jalankulkija voi nähdä jokimaiseman.

Mannerheiminkadun korkealla sijaitsevalta sillalta näkymät avautuvat kauas. Sillan alitse reitti kulkee vanhan kaupungin puolelta useasta kohdasta, myös aivan jokirannasta. Näsin kartanon puolella rantapuisto peittää jokinäkymää, sillan alta kuljettaessa. Puiston kohdalla kevyen liikenteen reitti siirtyy rantaan.

1

2

3

4

5

6

7

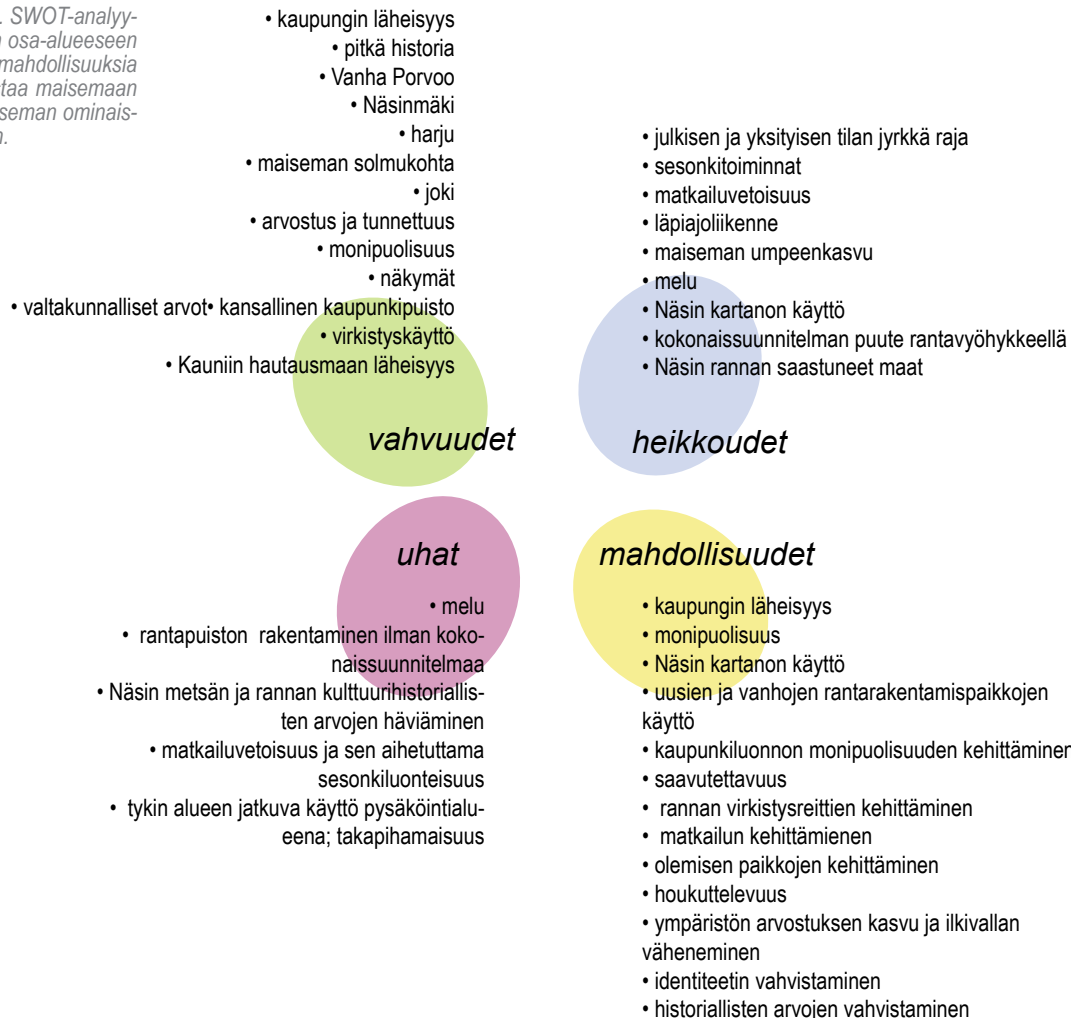


Näsin kartano sillan rakentamisen aikaan 1950-luvun puolivälissä. Kummallakin puolella siltaa oli suurikokoisia ranta-aittoja aivan vesirajassa. Kuva Porvoon museo. Vuonna 2006 otetussa kuvassa kartanon peittyy tien ja pihan tukimuurin väliseen luiskaan kasvaneen puuston taakse. Rantaterassiin kasvaneita pensaita on poistettu.

SWOT – analyysit

Alueiden sisältöjä on tuotu esiin ns. SWOT-analyysin avulla, jossa listataan kuhunkin osa-alueeseen liittyviä vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia. Näiden avulla voi tunnistaa maisemaan liittyviä arvoja. Arviointi kuvaa maiseman ominaispiirteitä suunnittelun tarpeita varten.

Vanha Porvoo - Näsinmäki



Alueen vahvuudet liittyvät monipuoliseen maiseman historiaan. Kaupungin läheisyys tekee alueesta helposti saavutettavan. Vanha Porvoo on tärkein Porvooseen matkailijoita houkutteleva tekijä ja merkittävä määrä matkailijoista saapuu niin sanotulle tykin alueelle vanhan sillan viereen. Vanhassa Porvoossa on runsaasti matkailijoille suunnattuja palveluita. Vanhakaupunki, joki ja Näsinmäki muodostavat, maisemallisen solmukohdan, jonka piirteet erottuvat maiseman lievästä umpeenkasvusta huolimatta. Arvostus valtakunnallisena rakennettuna ympäristönä turvaa sen tärkeimpien historiallisten piirteiden säilymisen. Näsinmäen puolella kulkeva rantareitti on hyvä jatke Linnamäen rantareitille, samoin kuin etelään jatkuvalla uudelle puistoverkostolle.

Alueen heikkoudet koskevat vanhakaupungin puolella rannan yksityisyyttä. Vanha julkinen reitti on suljettu. Joissain rantapihoissa oleva yritystoiminta hyödyntää piha-alueita, jolloin ne muodostuvat puolijulkisiksi. Alueen palvelut ovat pääosin matkailijoille suunnattuja ja toiminta painottuu kesäkauteen. Monet yksityiset palvelut eivät ole talviaikana käytettävissä. Näsinmäen rannan heikkouksiin kuuluu kokonaissuunnitelman puuttuminen rantarakentamisessa. Historiallisia kerrostumia on menetetty ratakiskojen purkamisen myötä. Bussi-liikenne ja pysäköinti tekevät tärkeästä maisemalueesta takapihamaisen. Näsin kartanon puistometsän hoidossa ei ole saavutettu riittävää tasoa. Umppeenkasvu pysäytetään aliksvoksen jatkuvalla leikkaamisella, mutta puiston rikkonaisten rakenteiden, vanhojen reittien tai kartanon pihan restauroinnista ei ole suunnitelmaa.

Alueen uhkia ovat Näsinmäen puolella hoidon laiminlyönti ja epäonnistuminen uusissa suunnitteluratkaisuissa, jotka saattavat tuhota metsän ja rannan kulttuurihistoriallisia arvoja. Matkailuvetoisuus sekä kausiluonteiseen toimintaan perustuvien palveluiden tuominen Näsinmäen rantaan tai tykin alueelle saattaa tehdä alueesta ikävällä tavalla sulkeutuneen kun käyttömahdollisuus rajautuu kahdesta kolmeen kesäkuukauteen. Rantarakentaminen johtaa helposti myös julkisen rannan yksityistämiseen, vaikka asia periaatteessa olisikin ratkaistu toisin.

Alueen kehittämisen mahdollisuudet ovat runsaat. Näsin kartanon käyttö yritys- tai yhdistystoimintaan, joka mahdollistaisi puolijulkisen käytön ja piha-alueen hyödyntämisen sopisi hyvin alueelle. Alueella on ollut runsaasti rantarakentamista ja sitä voitaisiin tuoda myös uudestaan paikalle, mikäli rakentaminen on riittävän laadukasta. Toisaalta alueen uinahtaminen rakentamisen osalta säästää sitä seuraaville sukupolville. Näsin puistometsän restaurointi ja kehittäminen ylläpitävät arvokasta historiaa ja mahdollistavat puiston virkistyskäytön.

Empire-Porvoo

Porvoon ruutuasemakaavan laati vuonna 1832 C.L. Engel Keisari Nikolai I:n määräyksestä. Asemakaavan mukaan alue tuli rakentaa yksikerroksisin puurakennuksin. Pääkatujen varteen suunniteltiin istutettavaksi puukujanteita, joiden oli tarkoitus estää mahdollisten palojen leviäminen. Kaavoitus oli ajalleen poikkeuksellista, sillä se koski olemassa olevan kaupungin kaavoittamista ja edellytti jo rakennetun kaupungin purkamista ja jälleerakentamista paloturvallisuuden sekä edustavuuden parantamiseksi. Kaava toteutui Vanhan Porvoon osalta vain kahdella tontilla. Kaupungille lunastettiin Änäsin säterin maat ja kasvu suuntautui etelään. Rakentaminen pääsi käyntiin vuoden 1838 palon jälkeen. Kaupunkiin perustettiin uudisrakentamiskomitea, joka toimi vuosina 1841-59. Tänä aikana rakennettiin yhteensä 58 tonttia.

Empirekeskusta on kärsinyt huomattavasti. Sodan aikana tuhoutui muutama kortteli pommituksissa, mutta tuhoaminen jatkui myös sodan jälkeen kun uutta keskustaa hahmoteltiin puutalokortteleiden arvoista piittaamatta. Vasta vuoden 1991 kaava on jossain määrin suojeleva. Jokikadun varrella on säilynyt useita empirerakennuksia. Muut rannan rakennukset ovat korkeampia, eri aikakausien kerrostaloja. Silloilta ja Jokikadun päässä olevasta ns. Lewinin-talon puistikosta on hienot näkymät joelle.

Rantakadun varrella on useita kesäravintoloita ja -terasseja, jotka osittain estävät kokonaan pääsyn jokirantaan ja osittain peittävät näkymiä rantavyöhykkeellä. Lehmus- ja hopeapajurivistöt ovat säilyneet melko yhtenäisinä. Raatihuoneenkadun ja Runebergipuiston väliselle torialueelle on istutettu tervaleppiä. Osa itäisestä jokirannasta peruskunnostettiin vuosina 2000-2007. Huonokuntoiset hopeapajut uusittiin. Kävelysillan ja Aleksanterinkadun sillan välille on rakennettu torimaisia kivettyjä alueita. Rantamuri on osittain kunnostettu ja työtä on jatkettu syksyllä 2011.

Vierasvenesataman rantaympäristö välillä Aleksanterinkadun silta – Lewinin kellari kunnostettiin vuosina 2004-2005. Joen rantamuri uusittiin samoin kuin jokirannan puisto. Hopeapajukujanne uusittiin kynäjalavakujanteeksi.

Runebergin puisto

Runebergin puisto on yksi Porvoon keskustan tärkeimmistä puistoista, joka yhdessä jokirannan, torin ja kaupunginpuiston kanssa muodostaa kaupunkilaisten olohuoneen. Puisto liittyy Engelin laatimaan kaavaan. Se perustettiin vuonna 1873 ja vuonna 1885 Walter Runebergin veistämä patsas paljastettiin uudessa puistikossa. Patsasaukio päällystettiin kiveyksellä ja puiston valaisimet uusittiin vuonna 1991. Penkit ja roska-astiat uusittiin vuonna 2005.

Runebergin puisto on nykyisin vilkkaassa käytössä ympäri vuoden. Se on Porvoon parhaiten säilynyt historiallinen puisto, vaikka uudistustyöt ovat olleet historiasta piittaamattomia.

Puiston yleiskuvaa hallitsevat suuret, täysi-ikäiset puut, joiden sulkeutunut latvuskerros muodostaa katon puistotilalle. Maanpinta on varjoisa, mikä heikentää nurmikoiden ja istutusten elinolosuhteita. Kulumisvaurioita on havaittavissa koko puistossa. Kesäaikana puiston reunoilla on kaksi siihen rajoittuvaa ravintolaterassia. Puistossa on runsaasti ilkeävaltaa ja häiriökäyttäytymistä.

LÄNSIRANTA

Ennen teollisen toiminnan aikaa alue palveli pääasiassa Näsin kartanon viljelymaana. Länsirannalle sijoitettiin jo varhain palovaarallisia toimintoja. Näsinkiveltä vuonna 1898 otetussa valokuvassa näkyy jokirantaan levittäytynyt sahateollisuus ja lautataapelit. Rannassa on pieniä vajamaisia rakennelmia laituiden tuntumassa.

Nykyään taidetehtaan tunnettua rakennuskokonaisuutta alettiin rakentaa 1910-luvulla. Rakennuksessa on toiminnut mm. vaneri-, lista- ja kehystehdas, hevosenkenkä- ja hokkitechdas, konepaja, kattilapaja, traktori- ja kaivinkonevalmistaja sekä nosturien huoltoyritys. Rantavyöhykkeelle palstoitettiin varastotontteja. Ludvig Wilénin puuveneveistämö toimi rannalla 1910-luvulta alkaen.

1950-luvulle tultaessa Empirekeskustan vastarannalla oli varsin runsaasti erikokoisia rakennuksia. Suurin varas-

toista oli harjakattoinen, joen suuntainen, yli 200 metriä pitkä rakennus aivan veden äärellä. 1960-luvun alussa Mannerheiminkadun sillan myötä rakennetun tien eteläpuolelle nousi Laborin, sittemmin Hankkijan varastohalleja.

Länsirannan kehittämisestä on pidetty kaksi arkkitehtikilpailua. Ensimmäisen, vuonna 1989 pidetyn aatekilpailun perusteella laadittiin asemakaava, jonka perusteella ei toteutunut kuin ns. Aleksanterinkaaren katulinjaus ja Näsin S-market. Moderni puukaupunki –kutsukilpailu pidettiin vuonna 1998 ja aluetta lähdettiin kehittämään kilpailun ideoihin perustuen. Joen länsirannan eteläosan asemakaavoja on tarkistettu 2000-luvun aikana.

Alueelta on purettu suurin osa aikanaan laajalle levittäytyneen teollisuuslaitosten rakennuskantaa. Taidetehtas ja alueen kaakkoispuolella toimintansa uudelleen käynnistänyt Wilénin puuveneveistämö ovat viimeiset muistumat alueen aikoinaan laajasta teollisuusrakennuskannasta. Säilyneiden rakennusten kunnostaminen on rakennus-, kulttuuri- ja maisemahistoriallisen kerroksellisuuden kannalta tärkeää. Taidetehtasta ollaan kunnostamassa ja laajentamassa kulttuuri- ja kaupalliseen käyttöön soveltuviksi tiloiksi. Tilojen on määrä valmistua vuonna 2012.

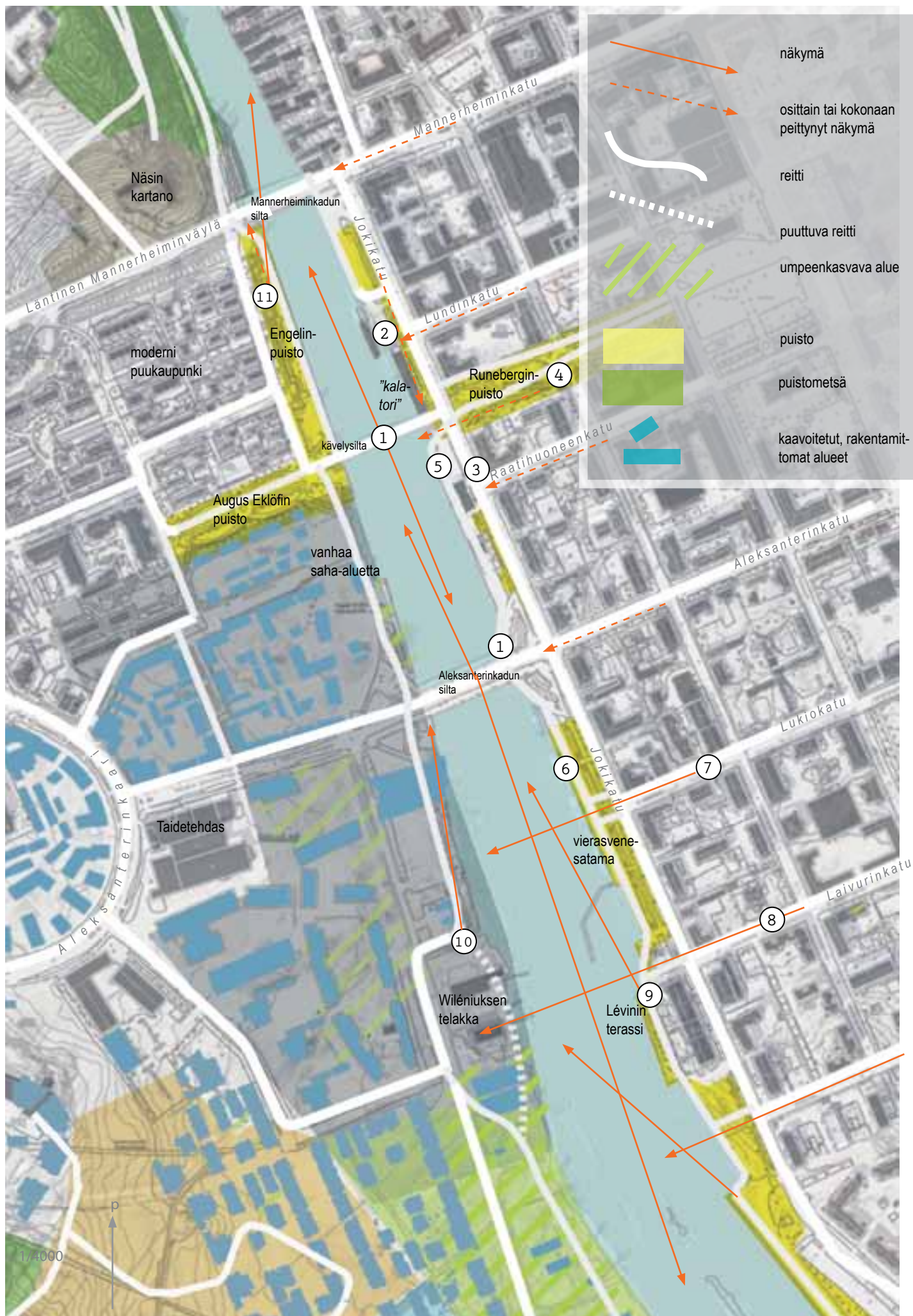
Aleksanterinkadun sillan länsipäässä sijaitsee ns. sirkus-keittä. Sillan rakentamisen yhteydessä se pieneni oleellisesti ja toimii nykyisin paikoitusalueena. Wilénin puuveneveistämö toimii pienvenetelakkana. Rantaraitti johtaa telakan ohitse aina Kokoniemeen Uddaksentien kevyenliikenteen väylälle asti. Valaistu raitti rakennettiin vuonna 2005 ja samassa yhteydessä pensoitunut rantapuistometsä siistittiin.

Mannerheiminkadun sillan ja kävelysillan välillä oleva Engelinpuisto valmistui vuonna 2006. Kävelysillan jatkeeksi Itäisen jokirannan Runebergipuiston vastapariksi on rakennettu vuosina 2008-2009 August Eklöfin puisto. Kävelysillan ja Aleksanterinkadun sillan väliseltä osuudelta on poistettu puusto ja tonttirakentaminen on käynnistetty. Puisto rakennetaan kokonaan uudelleen.



Leikkaus 1/250 ns. kalatorin kohdalta. 1900-luvun alussa ja 2011. Vuosisadan alussa tila Jokikadun rakennusten ja joen välillä oli yhtenäinen ja vapaa. Nyt katutila jakautuu useaan kaistaan. Rakennusten vieressä on pysäköityjen autojen rajaama jalkakäytävä, ajokaistat ja jälleen pysäköintialue, jonka jälkeen tulee allasmaiseksi korotettu puiden kasvutilla. Kävelyalue puristuu istutusaltaan ja rantaravintolan väliin. Yhteys veteen on heikko. Rantavyöhykkeellä on runsaasti laituripaikkoja.





Itäisellä jokirannalla empirekaupungin kohdalla on parhaat mahdollisuudet jokimaiseman hal-
tuunottoon kävelysillalta ja Aleksanterinkadun sillan alta kulkevilla jalankulkureiteillä.

Lundinkadun ja Runebergipuiston välillä olevat rantaravintolat estävät vapaan pääsyn rantaan
ja tukkivat näkymän Jokikadulta. Kävelijälle jää varsin epäkiitollinen, kapea kevyenliikenteen
väylä, jonka reunat ovat korkealle korotetut. Toisella puolella on pysäköityjä autoja ja toisella
puolella rantakahviloiden takapuoli. Kadunvarteen on sijoitettu melko välinpitämättömästi jäte-
astiat ja muut esteet. Vapaita jalankulku alueita on vähän eikä ranta muodosta yhtenäistä tilaa,
jossa kulkija voisi poiketa jokikadun kivijalkaliikkeisiin, pistäytyä rantaan istumaan tai poiketa
kahvilaan, joka osallistuisi myös kadun elämään. Nykyiset rakennukset ovat tiukasti karsinoi-
tuja, vaikka anniskelulaki antaisi vapauden toteuttaa tarjoilualueen rajauksen viitteellisemmin.

Raatihuoneenkadun päässä oleva, läpinäkyväksi tarkoitettu ravintolarakennus ei toimi läpi-
näkyvänä, vaan käytännössä peittää kadunpääteessä olevan jokimaiseman. Tällä kohdalla
kulkureittiä on kavennettu sekä kevyenliikenteenväylällä että rannan puolella. Vaikka rantaan
terassin ja joen välille periaatteessa pääsee, peittää ravintolan kelluva ponttoniterassi ja sillä
olevat rakennelmat käytännössä kokonaan jokimaiseman.

Runebergipuistosta rantaan katsottaessa joki erottuu vain vilaukselta puiston pääteenä ole-
van kävelysillan eteläpuolelta, silloin kun autoja ei ole pysäköity Jokikadulla puiston kohdalle.
Kesäaikaan laituriin kiinnitetyt veneet peittävät myös tämän näkymän. Kävelysillan pohjoispuo-
lella oleva rantaravintolan terassi peittää jokinäkymän tältä osin.

Runebergin puiston ja Raatihuoneenkadun väliset tervalepät heikentävät mahdollisuutta orien-
toitumiseen ja kauempana sijaitsevien maamerkkien havaitsemiseen. Vastarannalta erottuvat
selkeästi Wileniuksen telakkarakennukset, länsirannan moderni puukaupunki ja Kokkonien
laskettelurinne. Mäen helman maisemapelto muodostaa hienon reunan maisematilalle.

Loppuosa empirekaupungin puoleisesta rannasta on vapaampaa tilaa, vaikka rannan jäsente-
lyssä erilaiset viherrakentamisen lisukkeet, puurivien allasmaiset rajaukset, matkustajasataman
sähkötolpat ja muut kevyen liikenteen reiteille työntyvät kalusteet tekevät tilasta epäyhtenäisen.
Joessa oleva suuri venepaikkojen määrä peittää merkittävästi jokea, eikä rannassa ole mis-
sään kohdin paikkaa, jossa voisi pysähtyä katsomaan jokea koko sen leveydeltä.

Katupääteistä paras näkymä joelle muodostuu Lukiokadulta, jossa katu nousee jyrkästi joesta
poispäin, ja näkymä on suhteellisen esteetön joelle. Vastarannalla on toistaiseksi rakentama-
tonta aluetta.

Laivurinkatu nousee niin loivasti, ettei vesipinta tule osaksi näkymää. Joen merkitsevät siinä
olevat laivat. Vastarannalla näkymän pääteenä pilkottavat Wileniuksen telakan puiset hallit ja
Kokonmäen reunapellot.

Léwinin talon kohdalla rantamuuri tekee mutkan ja puistikosta on hieno näkymä pohjoiseen
jokea pitkin. Näsin kartanon pääarakennus nousee näkymässä tärkeäksi maamerkiksi, vaikka
rakennuksen pääty peittyi osittain villiviiniköynnöksen taakse. Pohjoiseen päin tarkasteltaessa
sillat muokkaavat jokimaisemaa, rytmittävät sitä ja kertovat etäisyyksistä. Empirekaupungin
ranta ei hahmotu yhtenäisenä siltojen nousuprofiilien ja niihin liittyvien luiskien, kahviloiden,
istutusaluiden ja puuistutusten takaa.

Länsirannalla rakennustyöt August Eklöfin puiston ja Kokonmäen välillä ovat vielä kesken.
Pohjoisessa kirkon katto erottuu tärkeänä maamerkkinä. Laiturit ja veneet täyttävät ranta-
alueen. Länsirannalla on useita asemakaavoja, jotka mahdollistavat erilaista rantarakentamista.
Rantareitti on kuitenkin merkitty kulkemaan puistoissa ja tonteilla siten, että rantaan on yhte-
näinen pääsy.

Mannerheiminkadun sillan alla rantareitti kiertää hieman katkonaisesti sillan rakenteita. Näky-
mät peittyvät istutusten ja sillan rakenteiden taakse.



Terassit ja kalatorin
reunaan istutetut
tervalepät tekevät
katutilan kapeaksi.
Vettä tuskin näkee
ponttoniterassin
takaa. Katupäällys-
teet ovat monen-
kirjavia.

1



2

3



4

5



6

7

8

9



10

11

Kalatori vastarannalta kuvattuna. Portaat peittyvät ranta-
ravintoloiden terassien alle. Rantamuuria kunnostetaan
torista pohjoiseen syksyllä 2011



SWOT – analyysit

Alueiden sisältöjä on tuotu esiin ns. SWOT-analyysin avulla, jossa listataan kuhunkin osa-alueeseen liittyviä vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia. Näiden avulla voi tunnistaa maisemaan liittyviä arvoja. Arviointi kuvaa maiseman ominaispiirteitä suunnittelun tarpeita varten.

Mannerheiminkadun silta - Wiléniuksen telakka / Léwinin talo

- kaupungin läheisyys
 - historia
- empire-Porvoo
- rantabulevardi
 - palvelut
 - joki
- arvostus ja tunnettuus
 - monipuolisuus
 - näkymät
- valtakunnalliset arvot
- kansallinen kaupunkipuisto
- virkistyskäyttö

vahvuudet

uhat

- melu
- telakan toiminnan lakkaaminen
- liikenteen hallitsematon kasvu ja eri liikennemuotojen päällekkäisyys
 - telakan toiminnan sisäänpäin kääntyneisyys
 - rantapuiston rakentaminen ilman kokonaissuunnitelmaa
- Maisemaan hallitsevien suurien hallien rakentaminen kaupunkimaiseman ja jokisuiston välille
 - matkailuvetoisuus ja sen aiheuttama sesonkiluonteisuus
 - suojavyöhykkeen häviäminen laskettelurinteiden ja joen väliltä
 - rannan yksityistäminen ja rantaraitin katkeaminen
- suuren alueen kertarakentaminen, rakentamisen estetiikka ja laatu vaikuttavat suuresti ympäristöön laajalla alueella

- julkisen ja yksityisen tilan jyrkkä raja
- rannan yksityistyminen
- kaupunkikuvallinen piittaamattomuus
- sesonkitoiminnot, pitkä kiinnioloaika
- jalankulun ja pyöräilyn päällekkäisyys
- läpiajoliikenne
- melu
- kokonaissuunnitelman puute rantavyöhykkeellä
- historiallisesta ilmeestä piittaamattomat katupinnoitteet
- viherrakentamisen levottomuus
- rannan yksityistyminen
- maiseman umpeenkasvu
- joen peittyminen veneiden ja rantarakentamisen taakse

heikkoudet

mahdollisuudet

- kaupungin läheisyys
- monipuolisuus
- Telakan toiminnan avoimuus
- uusien ja vanhojen rantarakentamiskohteiden käyttö, tiivistävä kaupunkirakentaminen
- palvelujen lisääminen ja kysynnän kasvu
- kaupunkiluonnon monipuolisuuden kehittäminen
- saavutettavuus
- rannan virkistysreittien kehittäminen
- matkailun kehittäminen
- olemisen paikkojen kehittäminen
- houkuttelevuus
- identiteetin vahvistaminen
- historiallisten arvojen vahvistaminen

Monipuolinen historia ja empirekaupungin puolella säilynyt rakennuskanta ovat arvokkaita alueen vahvuuksia. Jokikadun julkisella rantatilalla, virkistyskäytöllä sekä rannan vehreyttämisellä puistutuksin on pitkä historia. Kaupungin läheisyys ja joen ylittävien liikenteellisesti merkittävien siltöjen sijainti tekee alueesta helposti lähestyttävän. Ympäristössä on runsaasti erilaisia palveluita. Rantareitit ovat suosittuja virkistysreittejä.

Alueen heikkouksiin kuuluu julkisen tilan muuttuminen yksityiseksi. Rantaravintolat ja niiden terassit on rakennettu siten että yleinen pääsy rantaan on kokonaan estetty tai sitä on merkittävästi heikennetty. Länsirannan puolella rantareitti katkeaa telakan kohdalla. Kaupunkikuvallisesti rakennukset on asetettu piittaamattomasti katujen päätepisteisiin, siten että näkymät joelle ja vastarannalle peittyvät. Kaupunkikuvallista ja -tilallista jäsentymättömyyttä edustavat myös puukujannetta nostattavat istutusaltaat, jotka katkaisevat tilan poikittaisen jatkuvuuden rakennusten ja joen välisellä alueella. Istutuksia on myös lisätty alueille, jossa ne selvästi heikentävät näkymiä. Runsaat materiaallit ja väritään vaihtelevat kiveykset, perenna-alueet, valaisimet sekä kadunkalusteet tekevät aiemmin levollisesta ja arvokkaasta rantabulevardista varsin rauhattoman. Vaikutelmaa lisäävät ravintoloiden mainokset, kalusteet, moninaiset värit ja jalankulkureitin varrelle sijoitetut roska-astiat. Alueella on varsin merkittävästi kevyttä liikennettä, eikä pyöräilyä ole erotettu jalankulusta. Pysäköintialueita on runsaasti sekä autoille että veneille. Veneet ja laiturit peittävät joen paikoin lähes kokonaan. Yhteinäistä levää jokinäkymää ei ole.

Alueen uhkia ovat hoidon laiminlyönti ja epäonnistuminen uusissa suunnitteluratkaisuissa. Nyt voimassa olevissa kaavaratkaisuissa ranta-alueelle on sijoitettu varsin paljon maisemaan vaikuttavaa rakentamista. Myös rantareitin toimivuus, silloin kun se kulkee tonttien läpi, on kyseenalainen. Telakkatoiminnan sisäänpäin kääntyneisyys sulkee alueen ja voi tuoda myös voimakkaita kulkuestejä ja visuaalisia esteitä alueelle. Toisaalta toiminnan lakkaaminen on uhka, koska rakennusten suojelu ilman mielekästä toimintaa on vaikeaa. Uuden rantapuiston rakentaminen ilman kokonaissuunnitelmaa voi tehdä alueesta levottoman ja epäjatkuvan. Liika rakentaminen myös hävittää alueen historiallisia piirteitä, joita voisi huomioida paikoin rantavyöhykkeellä, esimerkiksi luonnonrannan, puupaaluin tuetun pengerretyn rannan ja vaatimattomien istutusten ja kalusteiden avulla. Länsirannan kaavoituksessa ja viherrakentamisessa tulisi huomioida kauempana sijaitsevien maamerkkien, kuten kirkon katon ja laskettelurinteiden näkyminen.

Alueen mahdollisuuksia ovat monipuolisuus ja laaja rakentamaton alue aivan kaupungin keskustan tuntumassa. Historiallisia arvoja on mahdollista vahvistaa ja kaupunkikuvaa eheyttää kaavoituksen avulla, jolloin määritellään tiukemmin rakentamiseen soveltuvat alueet ja rakentamisen reunaehdot. Huomiota on mahdollista kiinnittää historiallisen katu- ja kaupunkitilan arvojen säilyttämiseen sekä palauttamiseen. Uusilla liikennejärjestelyillä voidaan parantaa jalankulun ja pyöräilyn asemaa. Alueen rakentaminen tuo lisää kysyntää nykyisille ja mahdollisille uusille palveluille. Telakan toimintojen kehittäminen avoimiksi, yleisöystävällisiksi ja mahdollisesti myös muita palveluja sisältäväksi kokonaisuudeksi voi tuoda rantareitille mielenkiintoisen lisän. Alueella on hieno mahdollisuus rantareitistön kehittämiseen.

Kokonmäen metsä

Kokonmäen laskettelukeskuksen lisäksi alueella on ulkoilumaastoja, joissa on lenkkipolkuja ja talvisin hiihtoladut. Kesäisin laskettelukeskuksen alueella on jousiammuntarata.

Kokonmäen metsät ovat maisemakovaltaan vaihtelevia kallio- ja rinnemetsiä. Pääosa alueesta on tuoretta, mänty- ja kuusivaltaista kangasmetsää. Mäen laella on viime sotiin liittyvä, raunioitunut ilmatorjuntatykkiasema. Lakialueelle pääsee kulkemaan rinteiden pohjoispuolen vanhaa tykkietä pitkin. Laskettelurinteiden kasvillisuus on yksipuolista ja kulunut. Maanpinta liejuuntuu helposti. Laskettelumäen laelta avautuu näkymä sekä merelle että kaupungin ylitse. Rinteen ja joen väliin on syntynyt lehtimetsikkö, joka peittää laskettelukeskuksen rakennukset ja mäen alaosan rannan ulkoilureitiltä ja joen vastarannalta tarkasteltuna. Mäen pohjoisreunalla olevat avoimet peltoalueet muodostavat hienon avoimen reunan maisematilalle.

Porvoon lehdissä alkoi 1860-luvulla vilkas kirjoittelu työ- ja palvelusväen huvittelumahdollisuuksien puuttumisesta. Linnamäki oli tärkein hui- ja ulkoilupaikka ja sitä suosivat Kansanhuveja järjestäneet yhdistykset kuten V.P.K. ja Arbetets vänner. Kaupunginvaltuusto antoi vuonna 1891 anniskeluyhtiölle käyttöön Kokonudden -nimisen alueen Porvoonjoen suussa. Kansanpuiston suunnittelutyö annettiin vuonna 1891 puutarha-arkkitehti Rydbergille. Jokiväylän ruoppauksessa nostettiin rantatasanteelle suuri määrä täytemaata, jolla muodostettiin rantatasanne puistolle. Puistoon istutettiin puita ja rakennettiin käytäväverkosto. Mäeltä raivattiin metsää näkymien avaamiseksi. Puisto valmistui vuonna 1901, kun sinne siirrettiin Kaupunginpuistosta tarjoilupaviljonki ja graniittilaiturit saatiin valmiiksi. Sunnuntaisin järjestettiin puistossa konsertteja ja lauantaisin tanssittiin puiston tanssilavalla. Puistoon kuljettiin lähes yksinomaan vesitse. Tapahtumia järjestettiin myös sotien jälkeisinä aikoina aina 1960-luvulle asti, jonka jälkeen käyttö hiljeni.

Metsään istutettiin 1930-40 -luvuilla lehtikuusi- ja kynäjalavaryhmiä. Istutukset saattoivat liittyä alueen käyttöön Porvoon sanatorion ulkoilumetsänä. Kokonniemen kansanpuisto on ollut kaupungin käytetyimpiä tapahtumapuistoja.

Kansanpuistossa on puistosommitelmasta jäljellä muutamia hiekkakäytäviä, lehmuskujanne, pih-taympyrä sekä villiintyneitä pensasistutuksia. Kaupunginpuiston tarjoilupaviljonki on kohtuullisessa kunnossa. Puistossa olleesta Boccian-pelaajat-patsaasta on jäljellä jalusta. Rantamuurit ovat osittain rikkoutuneet. Metsän keskellä kulkeneista poluista on jäljellä vähäisiä merkkejä. Ainoita säilyneitä rakenteita ovat näköalapaikalle johtavat graniittiportaat. Uusia polkuja on syntynyt maastoon erityisesti mäen pohjoispuolelle. Kallioista löytyy taidokkaita monogrammeja ja aurinkokelloja. Näkymät merelle ovat melko sulkeutuneet mutta helposti avattavissa.

Toiminta on aktivoitunut uudelleen viimeisen 20 vuoden aikana. Puistoa vuorataan aktiivisesti erilaisista tapahtumista varten.

Suistopuisto ja Sakta Farten

Rantakadun pohjoispäässä olevien kerrostalojen pysäköintialue on sijoitettu puiston puolelle. Joen suuntaisesti jatkuu vuonna 2000 istutettu hopeapajukujanne. Suistopuiston kohdalla toimi aiemmin kaupungin polttopuusaika ja -varasto sekä maanlajitysalue. Alueella oli romuliike vuoteen 1957 saakka. Joenpuoleisella reunalla on vuonna 2006 rakennettu matonpesupaikka. Pilaantuneet maa-alueet on kunnostettu ja Suistopuisto on istutettu uudelleen vuoden 2009 aikana.

Sakta fartenilla on täyttömaalle rakennettu veneiden säilytysalue. Matala alue peittyi ajoittain tulvien alle.

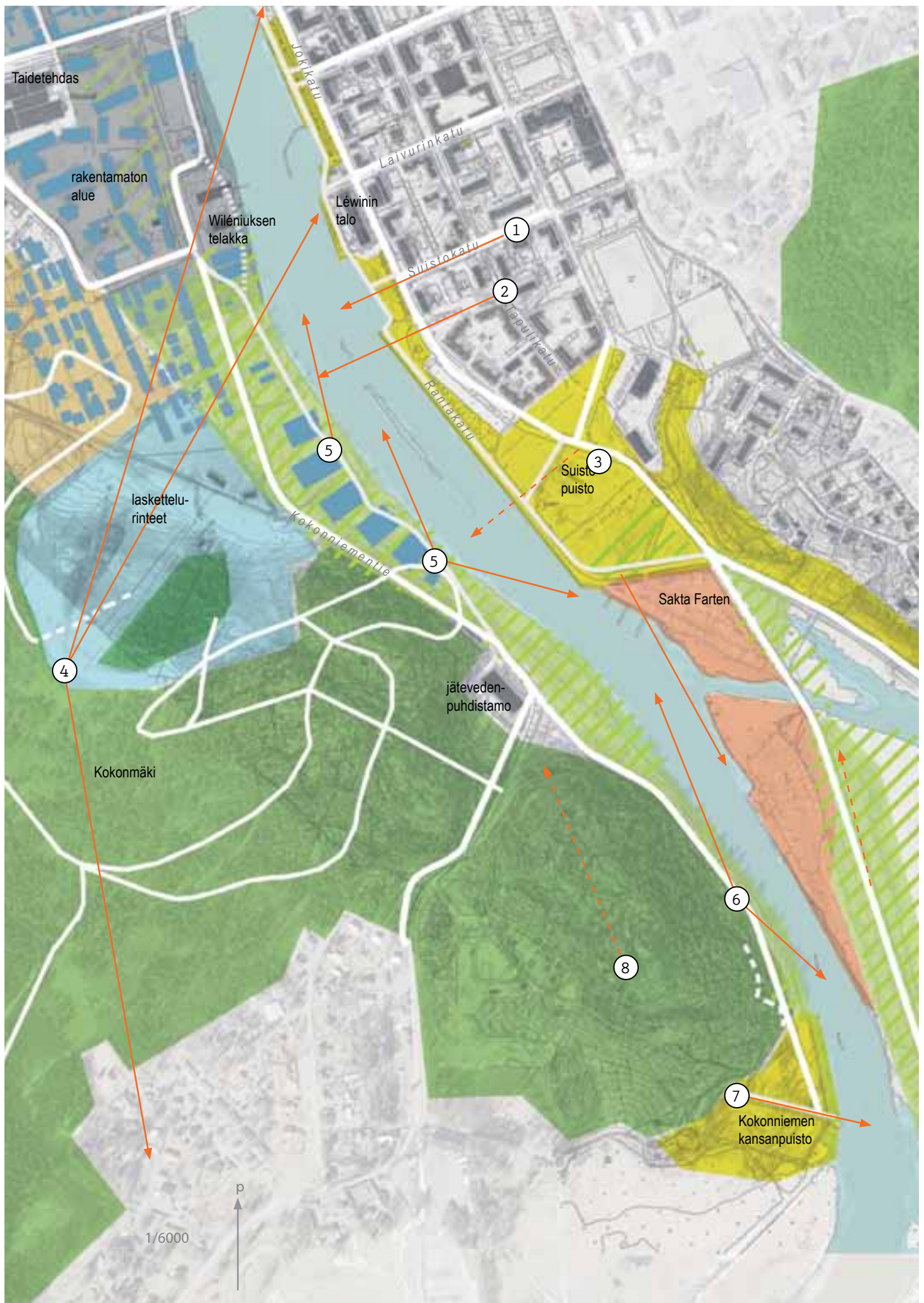


Wilénin alueen veneistämön alue 1970-luvulla itärannalta kuvattuna. Porvoon museo.

Ranta Kokonmäeltä kuvattuna 1950-luvun puolivälissä. Kuvan keskellä Wilénin telakan rakennukset.



Sama maisema vuonna 2011. Rantavyöhykkeelle on kasvanut tiivis lehtipuuvyöhyke joka peittää taakseen telakan ja joen. Kokonmäen laskettelurinteet ovat voimakas maamerkki ja rinteiden muodot ovat hienot. Rantapuustoa voisi poistaa jos alueesta kehitettäisiin ympärivuotiseen virkistyskäyttöön soveltuva alue. Maisemallisesti puiden poistaminen tai vähentäminen edellyttäisi rinteiden kasvillisuuden parantamista ja palvelualueen kehittämistä.



Näkemisen paikat – Suistopuisto, Sakta Farten ja Sikosaarentie sekä Kokonniementie ja Kokonniemi

Suistokadulta näkymä aukeaa hienosti kohti jokea. Vesipinta erottuu selkeästi ja vastarannalla näkyy Kokonmäen reunametsää.

①

Tapulikadulta joki erottuu selvästi talojen pihojen välistä.

②

Matalaprofiilisen Suistopuiston kohdalla joki erottuu ruovikkona ja siihen pysäköityjen veneiden avulla. Sakta fartenilta näkymiä on hienosti kohti Kokonniemen puistoa ja Kokonniementietä. Aluetta käytetään veneiden talvisäilytykseen. Maalle vedetyt pressuun peitetyt veneet muodostavat voimakkaan maamerkin vastarannalta tarkasteltuna. Sikosaarentien sillalta näkymät avautuvat voimakkaasti ruovikoituneeseen jokisuistoon, Sikosaaren rannoille ja kohti Tarkkisten kylää. Villa Wilhelmsberg ja sairaala ovat rannan tärkeimpiä maamerkkejä.

③

Tällä hetkellä länsirannan puolella merkittävin jokimaiseman tarkastelupiste on Kokonmäen huipulla. Mäen laelta näkymät aukeavat etelään kohti merta ja koko kaupungin ylitse. Joki erottuu empirekaupungin reunalla Porvoon paahsimolta lähes Laivurinkadulle saakka. Etelässä erottuvat jokisuiston ruovikot.

④

Länsirannalla Kokonniementien ja rannan välillä kulkeva ulkoilureitti poikkeaa toisinaan rantaan. Näistä kohdista voi kulkija saada kontaktin jokeen. Muutoin reitin ja rannan välillä on tiivis puu- ja pensasvyöhyke.

⑤

Kokonniemen puistoon saavuttaessa reitti yhtyy ajoväylään. Rannan puuston alta nurmialue on leikattu ja puiden alta on hienosti yhteys veteen.

⑥

Puistosta näkymiä on vesialueelle joka puolelta. Lehmuskujanne päättyy rantalaituriin, joka on ollut aiemmin puistoon saapumisen ja sieltä lähtemisen paikka.

⑦

Puiston selännealueelta näkymät ovat peittyneet.

⑧



Näkymä Kokonniemen puiston laelta etelään. Meri pilkottaa taustalla. Alemmassa kuvassa näkymä pohjoiseen. Kaupunki ja kirkko peittyvät metsän taakse.



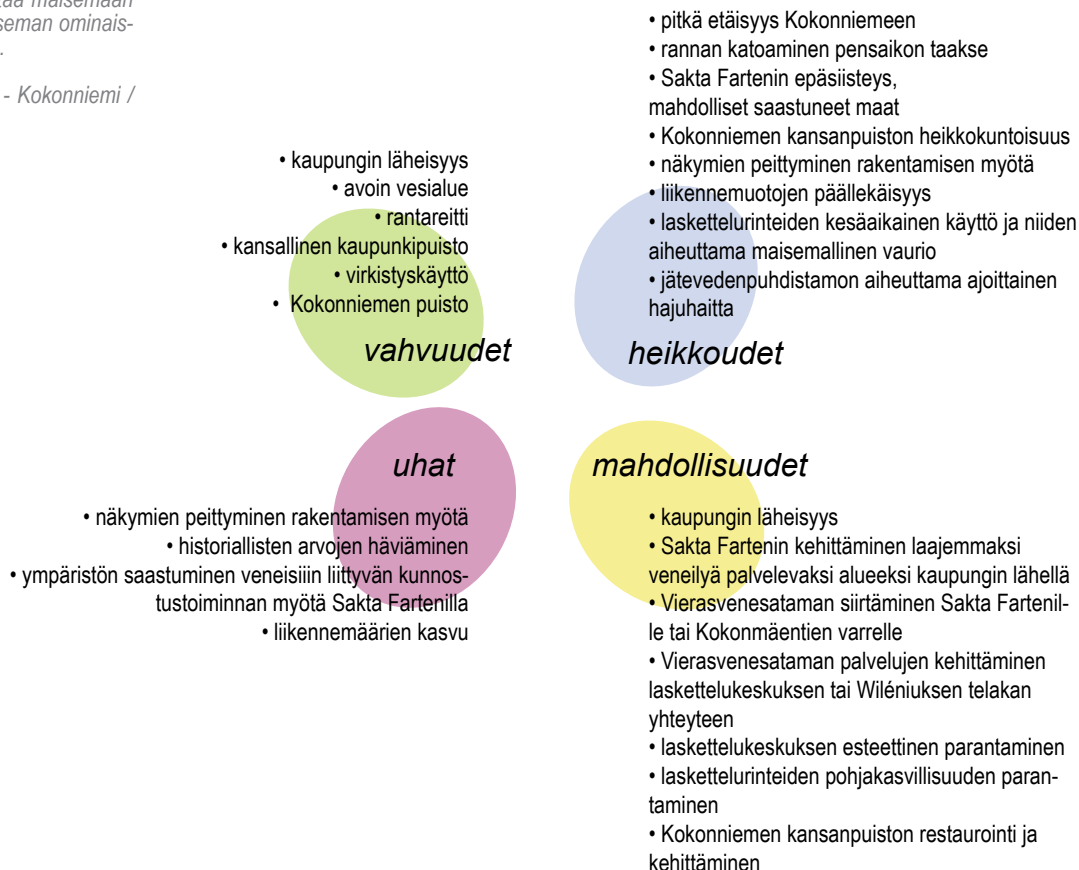
Natalia Linsénin kuvaamana näkymä Kokonniemestä vuonna 1898. Kirkon katto erottuu selkeästi joen yläpuolella. Porvoon museo



SWOT – analyysit

Alueiden sisältöjä on tuotu esiin ns. SWOT-analyysin avulla, jossa listataan kuhunkin osa-alueeseen liittyviä vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia. Näiden avulla voi tunnistaa maisemaan liittyviä arvoja. Arviointi kuvaa maiseman ominaispiirteitä suunnittelun tarpeita varten.

Wiléninuksen telakka / Léwinin talo - Kokkonniemi / Sakta Farten



Alueen **vahvuuksia** ovat kaupungin läheisyys ja avoimen vesialueen välittyminen rantaan. Rantareitti kulkee lähellä vesirajaa ja rantareitti on suosittu virkistyskäytössä. Kokkonmäen avoin reuna on voimakas ja hieno maisemallinen elementti. Kokkonniemen puisto on arvokas historiallinen puisto, jossa on vielä paljon fragmentteja alkuperäisistä piirteistä.

Nyt voimassa olevien kaavojen mukainen rakentaminen toisi alueelle voimakkaasti maisemaa muuttavia elementtejä. Suuret hallit peittävät näkymiä ja antavat helposti vesitse saavuttaessa ikävän vaikutelman kaupungin sisäntulosta. **Uhkana** on myös ympäristön saastuminen veneiden kunnostukseen liittyvien valmisteiden käytön myötä. Mikäli veneilyn tarpeita palvelevia toimintoja kehitetään jokisuulla, tulee myös ajoneuvoliikenne alueelle lisääntymään.

Kokkonniementietä seuraavan kevyenliikenteen reitin ja rannan välinen pensoittuminen **heikentää** veden merkitystä osana maisemaa. Kansanpuiston heikkokuntoisuus tekee siitä hylätyn oloisen ja sijainti kaupunkialueen ulkopuolella lisää mahdollisuutta ilkevaltaan. Laskettelukeskuksen alue peityy tällä hetkellä rannan ja rinteiden välisen puuston taakse. Rantapuuston poistaminen voisi lisätä rinteiden maisemallista hallitsevuutta. Rinteiden pohjakasvillisuus on kulunut, eikä niille ole sopivaa kesäaikaista käyttöä. Kokkonniemen kärkeä ei ole erillistä kevyenliikenteen väylää, mutta toisaalta liikenne on vähäistä. Sama koskee Sakta Fartenin läpi Sikosaareen johtavaa tietä.

Sakta Fartenin kehittäminen on kuitenkin myös hyvä **mahdollisuus** tarjota veneilyyn liittyviä palveluja kaupungin tuntumassa. Vierasvenesataman siirtäminen sinne mahdollistaisi alueen ympärivuotisen käytön ja kehittämisen. Kokkonniementien varrella vierasvenesatamaa ja siihen liittyviä palveluja voitaisiin tuoda osaksi laskettelukeskusta. Lisäämällä venepaikkoja alajuoksulle niitä voitaisiin poistaa empirekaupungin kohdalta, jolloin joki saataisiin paremmin osaksi kaupunkikuvaa. Laskettelukeskuksen ja Kokkonmäen ranta-alueita voitaisiin kehittää laajaksi virkistyspuistoksi. Rinteiden kulu nutta pohjakasvillisuutta voitaisiin parantaa, jolloin ne voisivat toimia ympäristötäideoksen tavoin kaupunkimaisemassa. Kokkonniemen kansanpuiston restaurointi lisäisi historiallisen puiston arvoa ja turvaisi sen säilymisen. Asianmukainen kunnostus edellyttää puistohistoriallisen selvityksen laatimista ja asiantuntevaa suunnitelmia. Puiston toimintojen kehittäminen tai palauttaminen voisi lisätä kiinnostusta aluetta kohtaan.

Katunäkymät itärannalta kohti Porvoonjokea.



Lundinkatu. Pääteenä rantaravintola.



Runeberginpuisto. Pääteenä kävelysilta ja pohjoisreunassa rantaravintola.



Raatihuoneenkatu. Pääteenä rantaravintola.



Aleksanterinkatu. Pääteenä silta.



Lukiokatu. Joki on hyvin näkyvissä laivalaiturin lomassa.



Laivurinkatu. Näkymä yli joen.



Suistokatu. Joki on hyvin näkymässä.



Tapulikadulta näkymä avautuu talojen pihojen läpi joelle ja Kokonmäelle.



Tasaisesta suistopuistosta näkymä avautuu yli joen. Veneet merkitsevät joen sijainnin.

moottoritien
suojavyöhyke

"IDENTITEETTI"

Kartassa on etsitty nimeä ja identiteettiä jokirannan eri osa-alueille.

Linnamäkien
muinaismuistot

Porvoon kuva -
matkailuranta

kaupungin
olohuone

virkestys ja
vapaa-aika

luonto

kansanpuisto
ja -muisto

virkestys ja
vapaa-aika

kulttuuriranta

Näsinmäen ranta -
katso kaupunkia

Näsinmäen
puistometsä

vanha asema

vanha teollisuus -
uusi asuminen ja
ranta

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

KIRJALLISUUS

Alanen, Timo ja Saulo Kepsu.- Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805. Helsinki 1989
Edgren, Torsten ja Carl Jacob Gardberg, Porvoon kaupungin historia I. Porvoon kaupunki 1996
Empire-Porvoo - näyttely Vanhassa kappalaisentalossa. Porvoo 1991
Hamari, Pirjo ja Helena Ranta (toim.) – Maiseman muisti Valtakunnallisesti merkittävät muinaisjäännökset. Vammalan kirjapaino oy 2001
Herranen, Merja.- ”Porvoon puistot - kaupungin keuhkot” Stadi 2/2000 s. 8-9
Itä-Uudenmaanliitto.- julkaisu 69. Porvoonjokilaakson maisemaselvitys ja maisemanhoidon yleissuunnitelma. Porvoo 2001
Jääskeläinen, Lauri ja Olavi Syrjänen.- Maankäyttö- ja rakennuslaki selityksineen. Käytännön käsikirja. Hämeenlinna 2003
Kärki, Pekka.- Porvoon raatihuone. Porvoon museoyhdistyksen julkaisuja 2A. Porvoo 1986
Lilius Henrik, Suomalainen puukaupunki. Tröstad i Finland. The Finnish Wooden Town. Helsinki (Tönder) 1985
Lounatvuori, Irma ja Lauri Putkonen (toim.)- Rakennusperintömme Kulttuuriympäristön lukukirja. Hämeenlinna 2001
Matkasuuntia Suomessa I-IV 1888-1890. Näköispainos. Jyväskylä 1986
Museovirasto.- Rakennettu kulttuuriympäristö. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt.
Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 16. Helsinki 1993
Mäkelä-Alitalo, Anneli.-Porvoon kaupungin historia III:1 1809-1878. Porvoo 2000
Mäkelä-Alitalo, Anneli.-Porvoon kaupungin historia III:2 1879-1018. Porvoo 2004
Putkonen, Lauri (toim.)- Kansallismaisema. Ympäristöministeriö. Vantaa 1993
Selén, Göran.- Näsinmäen hautausmaa 200 vuotta. Porvoo 1989
Selén, Göran.-Porvoon tuomiokirkko ja pikkukirkko. Ei julkaisuvuotta
Selén, Göran.- Porvoon pitäjä kautta aikojen I. Hämeenlinna 1996
Selén, Göran.- Porvoon pitäjä kautta aikojen II. Hämeenlinna 1997
Ympäristöministeriö.- Maisemanhoito. Maisema-alueryhmän mietintö I. Helsinki 1993
Ympäristöministeriö.- Mietintö 66/1992. Arvokkaat maisema-alueet. Maisema-alueryhmän mietintö II. Helsinki 1993
Ympäristöministeriö.- Asemakaavamerkinnot ja -määräykset. Helsinki 2003

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Museoviraston muinaisjäännösrekisteri
Museoviraston muinaisjäännösten hoitorekisteri
Pentti, Mirjam ja Emilia Pollari. – Kulttuurimaiseman suojelun ja hoidon studiokurssi TKK 2006
Porvoon kaupunki kaupunkisuunnitteluosasto.- Keskeisten alueiden osayleiskaava. Porvoo 2004
Porvoon kaupungin ympäristönsuojelulautakunnan julkaisuja. - Porvoon kaupungin rakentamattomien alueiden kasvillisuus. 1/1987
Rihtniemi-Rauh, Anne.- Porvoon kansallisen kaupunkipuiston esiselvitys. Porvoon kaupunki 2005
Rosendahl, Ulrika.- Porvoon Näsinmäki. Arkeologinen inventointi. Museovirasto. Rakennushistorian osasto. 2005
Uudenmaan ympäristökeskus.- Porvoonjoen suisto – Stensböle Suomen Natura 2000 –kohteet. moniste 4.9. 1998
Vanha Porvoo rakennustapaohjeisto. Porvoon kaupunki. Ei julkaisuvuotta

KARTTALÄHTEET

Kaupungin pohjakartta, Porvoon kaupunki
Maataloudellinen maaperäkartta, Porvoo, 1970, 1/20 000
Opaskartta Porvoo 1999
Peruskartta , 3021 02 Porvoo, 1962, 1978, 1999, Maanmittauslaitos, 1/20 000
Pitäjäkartta 1937, 669/341-342 Porvoo. Maanmittaushallitus
Porvoon keskeisten alueiden osayleiskaava
Senaatinkartasto 1873 VIII 33. Kansallisarkisto / Maanmittauslaitos www.narc.fi
Suomen geologinen kartta, 3021+3012,1970, GTK, 1/100 000

VALOKUVAT

Uudet valokuvat Emilia Saatsi
Historialliset valokuvat Porvoon museo ja museovirasto